

Utvärdering av grund- och forskarutbildning i romanska språk vid svenska universitet och högskolor

Del II: spanska

Högskoleverket • Luntmakargatan 13 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

**Utvärdering av grund- och forskarutbildning i romanska
språk vid svenska universitet och högskolor**

Del II: spanska

Utgiven av Högskoleverket 2005

Högskoleverkets rapportserie 2005:3 R

ISSN 1400-948X

Innehåll: Högskoleverket, utvärderingsavdelningen, **Jana Hejzlar**

Formgivning: Högskoleverkets informationsavdelning

Tryck: Högskoleverkets vaktmästeri, Stockholm, februari 2005

Tryckt på miljömärkt papper

Innehåll

Sammanfattning	5
Högskoleverkets beslut	7
Högskoleverkets reflektioner	9
BEDÖMARGRUPPENS RAPPORT	13
Missiv	15
Utgångspunkter	17
Nordisk utblick	19
Danmark	19
Norge	20
Generella intryck	21
Generella rekommendationer	27
Göteborgs universitet	29
Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar	29
Bedömargruppens intryck	30
Bedömargruppens rekommendationer	32
Linköpings universitet	33
Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar	33
Bedömargruppens intryck	33
Bedömargruppens rekommendationer	35
Lunds universitet	37
Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar	37
Bedömargruppens intryck	38
Bedömargruppens rekommendationer	40
Mälardalens högskola	41
Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar	41
Bedömargruppens intryck	42
Bedömargruppens rekommendationer	43
Högskolan i Skövde	45
Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar	45
Bedömargruppens intryck	45
Bedömargruppens rekommendationer	47
Stockholms universitet	49
Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar	49
Bedömargruppens intryck	49
Bedömargruppens rekommendationer	51

Södertörns högskola	53
Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar	53
Bedömargruppens intryck	53
Bedömargruppens rekommendationer	55
Umeå universitet	57
Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar	57
Bedömargruppens intryck	57
Bedömargruppens rekommendationer	59
Uppsala universitet	61
Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar	61
Bedömargruppens intryck	62
Bedömargruppens rekommendationer	63

Sammanfattning

Denna rapport redovisar resultaten av den kvalitetsgranskning av grund- och forskarutbildning i ämnet spanska vid universitet och högskolor som Högskoleverket har genomfört under 2004. Rapporten, som är den andra delen av tre i utvärderingen av romanska språk, omfattar grundutbildning vid nio lärosäten och forskarutbildning vid fem lärosäten.

För uppdraget har Högskoleverket anlitat en extern grupp med fyra ämnessakkunniga från Danmark och Norge, en doktorand och två studenter. Denna grupp har gjort besök vid de nio lärosätena mellan maj och oktober 2004. Vid varje besök har fyra eller fem medlemmar ur gruppen deltagit, och sekreterare har varit Anton Ridderstad från Högskoleverket.

Bedömarens rapport består av en del med generella intryck och rekommendationer och en del med lärosätesspecifika beskrivningar, intryck och rekommendationer. Gruppen svarar själv för innehållet i sin del. Högskoleverkets beslut och reflektioner, som inleder rapporten, baserar sig på gruppens utlåtande.

Spanskämnet har under 1990-talet expanderat snabbt i det svenska utbildningssystemet, vilket för högskoleväsendets del inneburit en kraftig ökning av antalet studenter. Samtidigt har tyska och, i viss utsträckning, franska minskat, i skolan såväl som på de högskolenivåer som kräver förkunskaper. På institutionsnivå har dock inte denna intresseförskjutning resulterat i en omfördelning av resurser till gagn för spanskämnet. Fortfarande betraktas spanska på sina håll som ett ”småspråk” i förhållande till de traditionella skolspråken tyska och franska, trots att ämnet nu har fler studenter än dessa. Språk i allmänhet ses alltför ofta utifrån en rent instrumentell synvinkel, och inte som verktyg för interkulturell förståelse. Bedömarens grupp efterlyser en nationell språkpolitik från statsmakternas sida.

Nybörjarkurser anordnas nu på många håll för att förstärka studentunderlaget. Bedömarens grupp konstaterar att efterfrågan på sådana kurser är stor, men att de generellt inte fungerar som rekryteringsbas till vidare studier i ämnet och att det finns skäl att ifrågasätta den akademiska nivån.

På grundval av bedömarens rapport ifrågasätter Högskoleverket examensrätten för magisterexamen i spanska vid Linköpings och Umeå universitet. Dessutom anser Högskoleverket att Umeå universitet inte har tillräckliga förutsättningar att bedriva forskarutbildning i spanska.

Högskoleverkets beslut

Rektorer vid berörda lärosäten

Högskoleverket
Utvärderingsavdelningen
Jana Hejzlar
BESLUT
2005-02-01
Reg.nr. 643-3032-03

Utvärdering av romanska språk, del II: spanska

Högskoleverket finner att grundutbildningarna i spanska vid Göteborgs, Lunds, Stockholms och Uppsala universitet samt vid Mälardalens högskola, Högskolan i Skövde och Södertörns högskola uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning.

Högskoleverket finner vidare att forskarutbildningarna i spanska vid Göteborgs, Lunds och Stockholms universitet uppfyller kvalitetskraven. Forskarutbildningen i spanska vid Uppsala universitet är, efter att den enda doktoranden disputerat i maj 2004, vilande. Högskoleverket finner dock ingen anledning att ifrågasätta utbildningens kvalitet.

För ovanstående grund- och forskarutbildningar kommer en uppföljning av utvärderingen att göras inom tre år.

Högskoleverket finner anledning att ifrågasätta examensrätten för magisterexamen i spanska vid Linköpings universitet. Ifrågasättandet grundar sig på brister i lärarkompetens och bristande akademisk kvalitet. Linköpings universitet anmodas att senast den 15 februari 2006 inkomma till Högskoleverket med en redogörelse för vilka åtgärder som vidtagits. Sedan tar Högskoleverket ställning till om det finns skäl att återkalla examensrätten.

Högskoleverket finner också anledning att ifrågasätta examensrätten för magisterexamen i spanska vid Umeå universitet. Högskoleverket konstaterar även att universitetet saknar tillräckliga förutsättningar för att bedriva forskarutbildning i ämnet. Ämnet har för låg samlad vetenskaplig kompetens för handledning av studenter på magisternivå och i forskarutbildningen. Dessutom finns brister i den akademiska kvaliteten. Umeå universitet anmodas att senast den 15 februari 2006 inkomma till Högskoleverket med en redogörelse för vilka åtgärder som vidtagits. Sedan tar Högskoleverket ställning till om det finns skäl att återkalla examensrätten. Högskoleverket kommer därvid att överväga om det finns anledning att skriva till regeringen i frågan om förutsättningarna för att bedriva forskarutbildning i ämnet vid Umeå universitet.

Beslut i detta ärende har fattats av universitetskansler Sigbrit Franke efter föredragning av projektansvarig Jana Hejzlar och utredare Anton Ridderstad, i närvaro av avdelningschef Ragnhild Nitzler och kanslichef Lennart Ståhle.

Sigbrit Franke

Jana Hejzlar

Kopia:
Utbildningsdepartementet
Bedömargruppen

Högskoleverkets reflektioner

Högskoleverket tackar bedömargruppen för ett väl genomfört arbete med utvärderingen av ämnet spanska. Gruppen har med stor sakkunskap och energi tagit sig an uppgiften. Med rapporten inbjuds institutionerna till ett fördjupat kvalitetsarbete och en fortsatt reflektion över ämnet och dess undervisnings- och forskningsmiljöer. Högskoleverket anser att bedömargruppens rapport ger en god bild av ämnet spanska vid de nio lärosäten som ingår i denna utvärdering.

Bedömargruppen har arbetat utifrån en referensram som innefattar både kvalitativa och kvantitativa aspekter. Den grundar sig på de sakkunnigas ämneskunskaper och mångåriga erfarenhet från Danmark och Norge, tillsammans med studentrepresentanternas erfarenheter av spanskstudier.

Spanskan i Sverige

Spanska har expanderat kraftigt i det svenska utbildningsväsendet. Fortfarande har dock spanska mindre lärarresurser i förhållande till antalet studenter jämfört med tyska och franska. Omfördelning av resurser till spanskans fördel bör kunna vara möjlig, i synnerhet vid pensionsavgångar i tyska och franska. Vid åtta av de nio utvärderade lärosätena är spanska nu det största romanska språket.

I likhet med tyska och franska erbjuds sedan några år spanska på nybörjarnivå. Nybörjarkurser i spanska ges vid sju av de i utvärderingen ingående lärosätena. Dessa kurser lockar ett stort antal sökande, men fungerar i allmänhet inte som rekryteringsbas till fortsatta studier. Det finns anledning att ifrågasätta den akademiska nivån på dessa kurser, vilka oftast har inrättats med kort varsel utan någon förberedande pedagogisk och vetenskaplig diskussion. Dessutom bör anslagsbeviljande instanser ställa sig frågan om det är en korrekt användning av begränsade resurser att erbjuda nybörjarkurser som generellt kan läsas i gymnasiet, men också vid Komvux och studieförbunden.

Lärarsituationen

Spanskämnet har, på grund av den snabba expansionen och det lilla antalet disputationer, relativt få disputerade lärare. Enligt de data som begärts in som underlag bedrevs 64 procent av undervisningen inom grundutbildningen vårterminen 2004 av icke disputerade lärare. På vissa håll används lärare utan vare sig reell eller formell kompetens som handledare för kandidat- och magisteruppsatser. Med formell kompetens avses här doktorexamen, och med reell kompetens kunskaper inom det specifika ämnesområdet. Sådan kompetens finns sällan på det kulturella området, inom vilket många studenter väljer uppsatsämne. Bedömargruppen har på alla lärosäten särskilt granskat just uppsatser, och konstaterat stora olikheter i kvaliteten.

Nu finns ett relativt stort antal doktorander i spanska, vilket är positivt för ämnets utveckling. Det är Högskoleverkets förhoppning att lärosätena ser detta som en möjlighet att höja den akademiska kvaliteten i ämnet genom att omvandla tim- och gästläraförordnanden till lektorsanställningar. Även anställningar som adjunkt bör omvandlas på detta sätt när det låter sig göras, exempelvis vid pensionsavgångar. Det är också mycket viktigt att resurser ställs till förfogande för postdoc-anställningar och stipendier, så att de nydisputerade får möjlighet att ytterligare meritiera sig. För att undervisningens vetenskapliga grund inte skall urholkas på sikt, måste också lektorerna få tillräckligt utrymme för forskning inom tjänsten.

Lärosätena

De två stora forskarutbildningsmiljöerna i ämnet, vid Göteborgs och Stockholms universitet, håller enligt bedömargruppen hög akademisk kvalitet, och har den bredd, öppenhet och organisation som kännetecknar en kritisk och kreativ forskarmiljö.

Även vad gäller grundutbildningen framstår Göteborg och Stockholm som ledande vad gäller storlek, bredd och forskningsanknytning. Utbildningen i spanska vid Högskolan i Skövde förtjänar att lyftas fram som ett exempel på hur en liten ämnesmiljö kan nå hög kvalitet och skapa ett internationellt kontaktnät och goda förutsättningar för samverkan med det omgivande samhället. Spanskan vid Södertörns högskola är ett exempel på en profilskapande utbildning, inriktad mot fackspråk utan att avkall gjorts på en god akademisk nivå, och där samverkan på ett naturligt sätt sker med andra ämnen.

Högskoleverket konstaterar också, på grundval av bedömargruppens rapport, att grundutbildningarna i spanska vid Linköpings och Umeå universitet inte uppfyller de krav som ställs vid prövning av rätt att utfärda magisterexamen. Lärarkompetensen – vid båda lärosätena endast en, nyligen disputerad, lektor – är inte tillräcklig, och brister finns i den akademiska kvaliteten vad gäller handledning och bedömning av uppsatser. Vid Linköpings universitet finns dessutom en olycklig uppdelning av ämnets resurser på två institutioner, vilket är negativt ur organisatorisk men främst ämnesmässig synvinkel.

Forskarutbildningen i spanska vid Umeå universitet bedrivs på ett sätt som skapar en otillfredsställande situation för doktoranderna. Det är anmärkningsvärt att en doktorand nyligen antagits, med fakultetsledningens vetskap, utan att handledningskompetens funnits. Miljön är dessutom alldeles för begränsad för att forskarutbildning skall kunna bedrivas under godtagbara omständigheter, vilket också skall ses mot bakgrund av den framförda kritiken mot grundutbildningen. De två aktiva doktorandernas situation bör omgående regleras.

Kvalitetsarbetet bör således förbättras vid dessa två lärosäten, men får inte heller avstanna vid de andra sju lärosätena. Exempelvis är studentinflytandet fortfarande begränsat på flera håll, vilket ofta förklaras med bristande engage-

mang. Gemensamma diskussioner mellan studenter, doktorander och lärare är dock en självklar del av ett seriöst kvalitets- och utvecklingsarbete.

Slutligen är det Högskoleverkets förhoppning att resultaten av denna utvärdering även kommer de lärosäten till godo som erbjuder spanska, men som inte ingår i utvärderingen.

BEDÖMARGRUPPENS RAPPORT

Missiv

Till Höskoleverket

2005-02-01

Reg.nr. 643-3032-03

Utvärdering av grund- och forskarutbildning i spanska vid svenska universitet och högskolor

Höskoleverket genomförde år 2004 en utvärdering av grund- och forskarutbildningar i ämnet spanska. För utvärderingen utsågs en extern bedömargrupp bestående av:

Amanuensis Jon Askeland, Universitetet i Bergen

Studeraende Margareta Bonnedahl, Umeå universitet

Studeraende Anna Fellenius, Mälardalens högskola

Professor emerita Lene Fogsgaard

Professor Birte Stengaard, Universitetet i Oslo

Doktorand Monica Strömberg, Göteborgs universitet

Lektor Anette Villemoes, institutleder, Handelshögskolan i Köpenhamn

Vi grundar vår bedömning på den information och de intryck vi fått från utbildningsanordnarnas självvärderingar med bilagor samt på de besök vi gjort vid institutionerna där vi samtalat med företrädare för fakultetsledning eller motsvarande, institutionsledning, lärare, doktorander och studenter. Doktorand- och studentrepresentanterna i gruppen har inte deltagit i bedömningen av sina egna lärosäten.

Härmed överlämnas vår rapport till Höskoleverket.

För bedömargruppen,

Lene Fogsgaard

Utgångspunkter

Vår bedömning baserar sig på Högskolelagen, Högskoleförordningen och de av Högskoleverket framtagna kvalitetskriterierna. Vi har fört en grundlig diskussion om vad som karakteriserar en god språkutbildning på akademisk nivå och samtidigt varit öppna för att det finns olika vägar dit. Dessa måste också definieras i relation till mål och profil vid de berörda institutionerna.

Vår utgångspunkt är att spanska är ett viktigt språk vars ställning i Sverige måste stärkas. Spanska är ett stort språk som talas på flera kontinenter, det enda av de romanska språken som ökar när det gäller antalet studerande och uppenbarligen även lockar många ungdomar i gymnasieskolan. Det är dessutom modersmålet för många av Sveriges invandrare. Vi hade förutsatt att de berörda institutionerna eller ämnesföreträdarna skulle ha reflekterat över vilken roll utbildningen i spanska och kulturförmedlingen skulle kunna spela i Sverige. Tyvärr saknades sådan reflektion i självvärderingarna. Dessvärre finns också på en del håll, även på rektorsnivå, en uppfattning att engelska är det enda språk som är nödvändigt att satsa på. Även om engelskan har nått ett slags koinéstatus som ett språk många kan men få behärska, är detta en oroväckande inskränkt inställning. Finns det inte ett brett utbud av främmande språk, och ett större antal människor som studerat dessa mer ingående, kommer den anglosaxiska kulturella hegemonin bli än starkare. Paradoxalt nog, i detta sammanhang, finns det nu fler människor som har spanska som modersmål i USA än i Spanien, vilket innebär att engelska inte ens i USA är helt tillräckligt.

Språk är nämligen inte enbart ett verktyg för kommunikation, utan en väg till kunskaper om, förståelse för och utbyte av andra kulturer. Den brist på interkulturell förståelse som oundvikligen blir följderna av bristande språkkunskaper utarmar och isolerar Sverige, och riskerar dessutom att minska det svenska näringslivets möjligheter att framgångsrikt bedriva affärer i länder utanför den anglosaxiska sfären. Det hela rimmar dessutom illa med det mångkulturella samhälle som dagens Sverige faktiskt är.

Ett av skälen varför språkstudier ifrågasätts är rent ekonomiskt. Det tilldelningssystem som tillämpas i det svenska högskoleväsendet ställer i princip orimliga krav på språkämnen och dess lärare. Med allt sämre förkunskaper hos studenterna ökar kraven på att den rena språkfärdighetsträningen skall prioriteras på bekostnad av teoretisk ämnesfördjupning. Bibehållna kvalitetskrav påverkar poängprestationen och därmed tilldelningen negativt. De beslutsfattande instanserna både inom högskolan och i statsmakten borde snarast etablera ett särskilt språkpolitiskt handlingsprogram.

I vår bedömning har vi utgått från kravet på att undervisningen skall vila på vetenskaplig grund och därmed anser vi att de som undervisar och leder inom grundutbildningen måste ha tid för forskning och kompetensut-

veckling inom ramen för sin tjänstgöring. De bör dessutom i största möjliga utsträckning själva vara disputerade.

Forskarutbildningen måste ha en välavvägd och genomtänkt kursomfattning. Doktoranderna skall få adekvat handledning och bihandledning. Utlandsvistelse bör vara ett självklart inslag, inte minst i syfte att skapa värdefulla internationella nätverk.

Både grund- och forskarutbildning skall genomsyras av en helhetssyn på ämnet och ha både bredd och djup. Undervisnings- och forskningsmiljöerna bör följaktligen ha en tillräcklig kritisk massa. Lärarna måste ha höga pedagogiska ambitioner. Den modernaste tekniken skall kunna utnyttjas både under lärarledd tid och självstudier. Vid den välfungerande institutionen deltar självklart alla, lärare, studenter och doktorander i kvalitetsarbete.

I våra bedömningar förbehåller vi oss rätten att inte kommentera det som inte avviker och att framhäva det som vi ser som positiva trender. Det innebär att de olika lärosätetexterna kan skilja sig åt både i omfattning och till innehåll. Det innebär också att vissa gemensamma drag och problem, som vi har kunnat särskilja, samlas i avsnittet om generella intryck.

Nordisk utblick

Danmark

I Danmark undervisas inte spanska i grundskolan, men ämnet finns som tillval på gymnasiet, och intresset har de senaste åren vuxit på bekostnad av tyska och franska.

På universitetsnivå finns spanska *dels* på handelshögskolorna i Århus, Odense och Köpenhamn, där man erbjuder teoretiskt grundade fackspråksinriktade studier i kombination med kommunikation, Europakunskap eller internationell marknadsföring, *dels* på universiteten i Århus, Odense och Köpenhamn med mer kulturellt och textvetenskapligt inriktade studier. Dessutom ges spanska vid universitetscentret i Ålborg, där tonvikten läggs på kultur och samhälle.

Danmark har några av samma grundläggande problem som Sverige vad gäller övergången från gymnasium till universitet, heterogeniteten i grupperna och försämrade förkunskaper. Universiteten erbjuder inte längre nybörjarkurser, och förutsätter förkunskaper i spanska hos de studenter som önskar studera språket. Inte heller ges fackspråkliga kurser för studenter på andra utbildningar.

För att erhålla en *bachelorexamen* i spanska skall en uppsats, motsvarande svensk kandidatuppsats, vara godkänd. Den danska *kandidatexamen* kräver en uppsats, motsvarande svensk magisternivå. Bologna modellen (3+2+3 år) är genomförd i Danmark. Efter fullgjord *PhD*-avhandling kan de som avser att fortsätta på den akademiska banan söka anställning som adjunkt, och bedriva fortsatt forskning kombinerad med viss undervisning. Antalet postdoc-anställningar är dock litet.

Antagningen till forskarutbildning är relativt formaliserad och grundar sig i första hand på en projektbeskrivning, som bedöms av en grupp av sakkunniga utsedd av fakulteten. Doktoranden knyts till en relevant forskarskola och tilldelas en egen huvudhandledare och biträdande handledare. Finansieringskällorna skiftar: fakultet, forskningsråd, forskarskolor och privat finansiering. I forskarutbildningen ingår en kursdel samt undervisning eller annan institutionstjänstgöring. Vistelse vid en annan forskningsinstitution, gärna i utlandet, på minst tre månader och maximalt ett år, är ett självklart inslag.

Vid en stor del av examinationen har externa censorer en viktig roll. Varje ämne har på nationell nivå en censorgrupp godkänd av Undervisningsministeriet. Minst en tredjedel av censorerna skall vara personer som har sin huvudsakliga sysselsättning inom ett av de områden i arbetslivet som utbildningen siktar mot. Censorerna skall tillse att examina genomförs i överensstämmelse med gällande regler, att studenterna får en likvärdig och rättssäker behandling och att studenternas prestationer får en pålitlig bedömning.

Norge

I Norge erbjuds spanska endast undantagsvis i grundskolan, men är ett alltmer populärt tillvalsämne på gymnasiet. Det finns även nybörjarkurser i spanska på universiteten. Dessa kurser är relativt populära, men många studenter hoppar av på grund av den höga studietakten. Av dem som fullföljer kursen är det dock ganska många som fortsätter med studier i ämnet.

Som universitetsämne är spanska starkt geografiskt koncentrerat. Det finns bara två lärosäten som erbjuder utbildning i spanska på alla nivåer, nämligen universiteten i Oslo och Bergen. Därutöver har Norges Handelshögskola i Bergen en utbildning i spanska som kan ingå i *bachelorexamen*, och ge möjlighet till en påbyggnadskurs med *masterexamen* i språk. Företagsekonomiska institutet och Högskolan i Ålesund erbjuder också spanskkurser på lägre nivåer. Det är rimligt att anta att den modulisering som genomförts vid de norska lärosätena de senaste åren kommer att leda till att spanska erbjuds på fler ställen än idag.

Den normala studiegången i det norska högskoleväsendet är i enlighet med Bologna-modellen 3 år (*bachelor*) + 2 år (*master*) + 3 år (doktor). En termins studier räknas som 30 studiepoäng (ECTS), och på *bachelornivå* skall normalt 80–90 ECTS ligga inom det ämne som avses som huvudämne på *master-* eller doktorsnivå. På *masternivå* skall uppsatsen motsvara 60 ECTS, och kursdelen lika mycket. Inom forskarutbildningen är kursdelen relativt sett mindre.

Grundutbildningen, inklusive *masternivån*, är uppdelad i kurser på normalt 5 eller 10 ECTS. Alla studenter skall vara antagna till ett program, och för spankans vidkommande är det särskilt språk-, litteratur- och områdesprogrammen som är aktuella bortsett från lärarprogrammet. Vid Universitetet i Oslo har programstrukturen inneburit återupprättande av nybörjarkurser, som avskaffades för mer än tio år sedan. Orsaken är förstås att det inte går att ställa krav på förkunskaper i spanska för ett allmänt program. Externa censorer tillämpas, dock inte med samma befogenheter som i Danmark, och med lokala variationer vad gäller de lägre nivåerna.

Alla som innehar vetenskapliga tjänster vid de norska universiteten har rätt (och skyldighet) till forskning. Normalfördelning av arbetstiden är 45 procent undervisning, 45 procent forskning och 10 procent administration. På senare tid har dock kommit propåer från *Utdanningsministeriet* om att låta lärosätena själva avgöra i vilken utsträckning lärarna skall få forska.

Inom flera ämnen har nationella forskarskolor inrättats, men för spanska har detta ännu inte skett. Relativt sett finns få doktorander i spanska. Exempelvis finns vid universitetet i Bergen fem stycken, varav tre på utbytesprogram för utländska studenter.

Spanska har i många år haft status som "lillebrorsämne" i förhållande till franska vid de romanska institutionerna. Detta har inneburit att ämnet länge har haft en sämre bemanning och mindre resurser än franska, samtidigt som det haft fler studenter. Alltjämt är studentantalet stort och ökande, och har vissa terminer varit större än engelska. Bemanningssituationen har blivit bättre de senaste åren, och exempelvis finns det nu nio tjänster inom spanska i Bergen, plus timplärare.

Generella intryck

Spanskans ställning i Sverige

Ur en global synvinkel kan spanskan jämföras med engelskan i fråga om storlek och spridning. Man räknar med att ungefär 350 miljoner människor har spanska som första språk, att jämföra med exempelvis franskans 80 miljoner. Spanska som främmande språk är på frammarsch internationellt såväl som i Sverige, även om den svenska ensidiga fokuseringen på engelska fortfarande påverkar svenskars motivation att lära sig andra språk. Ett ökat resande till spanskspråkiga länder, fler handelskontakter och den stora invandringen till Sverige från Latinamerika under 1970- och 80-talen kan antas ligga bakom det växande intresset för spanskan. I både grundskola och gymnasium är numera spanska det största valfria främmande språket. Som framgår av det följande finns ämnet representerat på alla universiteten och på ett flertal högskolor. I denna utvärdering ingår dock endast de lärosäten där spanska kan vara huvudämne i kandidatexamen. Dessutom finns spanska på A- och B-nivå eller som fristående 5-poängskurser vid universiteten i Karlstad, Växjö och Örebro, vid högskolorna i Gävle, Halmstad, Jönköping och Malmö samt vid Kungliga Tekniska Högskolan och Luleå tekniska universitet.

Institutionell nivå

Längre tillbaka i tiden hade spanskstudier vid svenska universitet en filologisk profil. Därefter har följt en period där lingvistik och litteraturvetenskap kommit att betraktas som de primära forskningsområdena, precis som fallet varit även i andra språk. Idag ser man en stark tendens mot en kulturkontrastiv inriktning av ämnet vid flera institutioner, och på en del håll söker man även samverkan med näringslivet och med spankstalande grupper i samhället.

Generellt verkar lärarutbildningen utgöra basen för spanskstudierna, trots att ingen institution har en uttalat didaktisk profil. En större medvetenhet om lärarutbildningen och dess förutsättningar skulle gagna både lärarkandidaterna, institutionerna och i förlängningen skolväsendet. Allmänt sett behövs dessutom en mer strategisk reflektion vid institutionerna kring mål och profil, som ofta saknas eller är så vagt formulerade att de svårigen kan ha någon praktisk betydelse.

Traditionellt har också spanskan haft en "lillebrorsställning" i förhållande till de så kallade skolspråken tyska och franska, som emellertid slutade att vara obligatoriska i skolan redan omkring 1970. Denna ställning har spanskan fortfarande trots att antalet studenter på många håll överstiger antalet inom tyska och franska. Institutions- och fakultetsledningar är ofta väl medvetna om detta faktum, men omfördelar inte resurser till spanskan på grund av en personalstruktur som återspeglar den tidigare situationen eller på grund av allmänt försämrade ekonomiska förutsättningar.

Spanskan expanderar visserligen på lärosätena men fortfarande är ämnesmiljöerna mycket små. Målet vid varje avdelning för spanska bör dock vara att ha minst två lektorer anställda, varav den ena har litterär inriktning och den andra språkvetenskaplig, men det är i allmänhet svårt att frigöra resurser för sådana förstärkningar. För att kunna ge forskarutbildning är en professor i ämnet ett minimikrav.

Ett problem som uttrycks vid flera institutioner är bristande engagemang bland studenterna såväl för den egna studiesituationen som för ämnet och dess utveckling. Detta är dock sannolikt inget som enbart gäller spanska. Vid mindre institutioner framhålls gärna att den lilla miljön ger täta och informella kontakter mellan studenter och lärare. Ett formaliserat inflytande är dock nödvändigt, inte minst just i mindre miljöer.

Studentrepresentanter skall ha medverkat till de självvärderingar som utgjorde första steget av denna utvärdering, men detta har varierat mycket mellan de olika institutionerna. På vissa håll är också rutinerna för kursvärderingar bristfälliga, och bedömaregruppen kan rekommendera Högskoleverkets rapport *Kursvärdering för studentinflytande och kvalitetsutveckling* (Högskoleverkets rapportserie 2004:23 R).

Den trängda arbetssituationen för lärarna på flera ställen leder till att de inte kan utnyttja den del av tjänsten som skall utgöras av forskning eller kompetensutveckling, och att de får ta sig an undervisning och handledning som de inte är primärt kvalificerade för.

Förkunskaper

Såväl lärare som studenter vid alla de i utvärderingen ingående institutionerna uttrycker sin oro över de bristande förkunskaperna. Detta gäller i synnerhet de studenter som kommer direkt från gymnasiet utan andra kunskaper eller färdigheter i språket som de kunnat få genom utlandsvistelse eller spanskspråkig härstamning. Man har dessutom noterat att förkunskapsnivån sjunker, exempelvis vid Uppsala universitet där samma diagnostiska prov använts sedan 1960-talet. Dessa prov visar att förkunskaperna blivit alltmer skiftande. Det hävdas ibland i debatten att studenterna istället blivit bättre på muntlig kommunikation, vilket inte bekräftas av de utvärderade institutionerna. Inte heller har studenterna blivit mer självständiga eller mer kritiskt tänkande, vilket ibland av pedagogiska visionärer sägs vara väsentligare än ämneskunskaper. Strukturella problem inom gymnasieskolan kan ligga bakom en del av de försämrade förkunskaperna. Exempelvis bestäms undervisningstiden på gymnasiekurserna numera lokalt istället för centralt, vilket ofta har medfört att eleverna får färre undervisningstimmar än tidigare. Taktikval är inte ovanligt då elever väljer bort språk till förmån för ämnen som anses vara mindre krävande, men som ger samma studiepoäng och chans till högre betyg.

Tidigare krävdes 80 poäng för att få behörighet att undervisa ett ämne på gymnasiet och en stor del av studenterna på D-nivå har varit lärarstuderande. Då nu kravet sänkts är givetvis en konsekvens att rekryteringsbasen för D-kur-

serna minskat markant och på vissa orter ges inte längre D-kursen i spanska på grund av för få sökande. På sikt kan detta också innebära att rekryteringsbasen för forskarutbildningen urholkas.

Detta kan medföra sämre kvalitet på lärarnas undervisning och i förlängningen sämre kvalitet på studenternas förkunskaper. På grund av spanskans snabba expansion inom skolan har dessutom många obehöriga lärare fått rekryteras.

Nybörjarkurserna

Sju av de nio universitet och högskolor som besökts ger (eller har gett) nybörjarkurser i spanska. Generellt kan sägas att söktrycket till dessa kurser är mycket högt. Enligt de uppgifter vi fått ta del av fungerar nybörjarkurserna inte som rekryteringsbas i den omfattning som man hoppats på. Genomströmningen tycks genomgående låg, mycket beroende på att flertalet studenter på denna typ av kurs arbetar eller studerar andra ämnen samtidigt och inte lägger ner det antal studietimmar som behövs. På många håll har kurserna inrättats utan förankring hos de undervisande lärarna.

Dessa kurser ger akademiska poäng, men kan svårligen betraktas som akademiska, eftersom de i praktiken är rena språkkurser av samma typ som sedan länge finns vid studieförbund och inom skolan. Endast spanskan vid Stockholms universitet redovisar en genomtänkt pedagogisk vision för nybörjarkursen och en reflekterande inställning till dess vetenskapliga grund. Vid detta lärosäte går också ett förhållandevis stort antal studenter (cirka 30 procent) vidare till A-kursen.

Nybörjarundervisning på universitet och högskolor i språk som finns representerade på de allra flesta gymnasieskolor innebär enligt vår mening en felaktig användning av de resurser samhället tilldelar högskoleväsendet för forskning och utbildning i språk.

Grundutbildning

Akademisk grund och progression

Eftersom förkunskaperna hos de studenter som kommer direkt från gymnasiet generellt anses ha blivit sämre har språkfärdigheten fått prioriteras på lägre nivåer. Studenternas skiftande förkunskaper gör det svårt för lärarna att hålla en akademisk nivå, men det är ändå önskvärt att försöka föra in ett akademiskt tänkande redan på A- och B-nivåerna. Man bör göra klart för studenterna att det inte går att ge färdighetsträning på samma sätt som man har möjlighet att göra på kurser som ges utanför universitetet.

Studenter som går vidare till C-nivån kan således ha brister både vad gäller språkfärdighet och vetenskapligt tänkande, vilket försvårar skrivandet av kandidatuppsatsen. Vid Stockholms universitet har man försökt lösa dessa problem genom att utöka studiegången med en termin, så att kandidatuppsatsen skrivs på D-nivån och magisteruppsatsen på E-nivå. Detta är man än

så länge ensam om i landet. Vissa lärosäten erbjuder dock uppsatslösa varianter av C-nivån.

De försämrade förutsättningarna för kandidatuppsatserna ställer särskilda krav på handledning och bedömning. Lärarna bör således få tillräcklig tid för dessa uppgifter, vilket inte alltid är fallet. En stor del av kandidatuppsatserna skrivs inom realia, och det är uppenbart att de vetenskapliga kraven på dessa uppsatser inte är lika höga, i synnerhet eftersom handledarna ofta inte har kompetens inom ämnesområdet. På många håll saknas dessutom enhetliga kriterier för bedömning och betygsättning. Medbedömare används inte i den utsträckning som vore önskvärt.

Nationella prov

Nio universitet och högskolor i Sverige samarbetar om att utforma ett nationellt prov som ges mot slutet av A-nivån. Representanter för de olika lärosätena träffas en gång per termin för att diskutera provförslaget, och man beslutar gemensamt om betygsnivåer och bedömningskriterier. Ett lärosäte åtgår ansvarar för provkonstruktionen. Det nationella provet ges vid Göteborgs, Karlstads, Linköpings, Stockholms, Umeå, Uppsala, Växjö och Örebro universitet samt vid högskolan i Skövde.

Ett nationellt prov ger en bild av hur kunskaperna ser ut hos studenterna på A-nivån. En annan uppgift som det här provet kan ha är att följa hur studenternas kunskaper förändras över tiden. Självklart är det också möjligt att jämföra lärosätena med varandra, även om denna typ av prov är ett alldeles för trubbigt instrument för att kunna användas som måttstock för kvaliteten. Det vore ändå till fördel om provresultaten kunde sammanställas och utgöra underlag för nationellt jämförbar statistik.

Utlandsvistelser samt kvalitetssäkring av praktik- och utbytesplatser

De Erasmusplatser som finns utnyttjas inte i den utsträckning som förväntas. Institutionerna bör undersöka vad detta beror på. Det är nödvändigt att institutionerna följer upp de utbyten som görs och utvärderar om de fungerar på det sätt som är tänkt. Detta görs exempelvis vid Södertörns högskola.

Flera lärosäten skickar sina programstudenter på en kortare eller längre vistelse i Spanien där de studerar vid särskilda språkskolor och där de svenska studenterna inte läser tillsammans med spanska studenter. Viktigt är att institutionerna kontrollerar att nivån på dessa språkskolor är tillräckligt hög. Det vore också önskvärt att de svenska studenterna i högre omfattning integrerades på plats med spanskspråkiga universitetsstudenter.

Forskningsmiljö och forskarutbildning

Ett förslag till omorganisering av forskarutbildningen i Sverige lades fram i mars 2004 (*Utredningen En Ny Doktorsutbildning – kraftsamling för excellens och tillväxt*, SOU 2004). Detta förslag innehåller en del av de problemställ-

ningar och rekommendationer vi här framför, exempelvis satsningen på forskarskolor.

Det första problem som är tydligt och som inte har någon entydig lösning, är de genomgående mycket små forskningsmiljöerna. Även de två största forskarutbildningsställena för spanska, Göteborg och Stockholm, är små i jämförelse med stora universitetsämnen, med endast tre huvudhandledare och ett tiotal doktorander. Detta kunde kanske vara acceptabelt på de gamla lärdoms-giganternas tid, men med andra förutsättningar och behov i nutidens vetenskapssamhälle krävs en annan organisation av forskarutbildningen i spanska. Det är ett spørsmål om de krav som ställs på allmän ämneskompetens och -bredd tillgodoses med nuvarande ordning. En alltför stor grad av individuellt avpassad och starkt ämnesspecialiserad forskarutbildning, ofta föregången av kandidat- och magisteruppsatser inom samma område och med samma handledare, riskerar att ge ett alltför snävt perspektiv och en fixering vid handledarens person och inriktning. Dessutom kan under sådana betingelser självständigheten och samarbetet med forskare utanför institutionen bli lidande. Således syftar en del av rekommendationerna till att utveckla och styrka samverkan på nationell och internationell nivå för att göra miljöerna mer bredspektriga.

Det finns påfallande skillnader mellan lärosätena vad gäller antagningen till forskarutbildningen. Både institutionerna själva och de som är aspiranter till forskarutbildningen skulle tjäna på större transparens och nationell enhetlighet. Den nuvarande situationen riskerar att främja en viss inavel, då vissa antagningar är resultatet av direkta rekryteringar från handledares sida eller av ett snävt lokalt urval. Ett mer formaliserat antagningssystem på nationell nivå, med externa sakkunniga som bedömer de sökandes kvalifikationer både vad gäller magisteruppsats och projektplan, skulle öka den nationella rörligheten, försäkra institutionerna att de bästa aspiranterna antas och ge en önskvärd tydlighet.

De ekonomiska ramarna varierar mellan institutionerna, och i något fall även mellan ämnena inom samma institution, både vad gäller finansiering, arbetssituation och möjligheterna till rese- och kongressbidrag. De doktorander som tillhör forskarskolor verkar ha generellt bättre villkor, i synnerhet på denna sista punkt. För internt finansierade doktorander är det vanligt med utbildningsbidrag de två första åren och därefter doktorandtjänst.

Den tid som finns anslagen för handledning av doktorander varierar också mellan lärosätena, från 80 till 320 timmar. Handledningen tenderar ofta att ta mer tid från lärarna än vad som finns avsatt i tjänsten, vilket också gäller kandidat- och magisteruppsatser. Detta går ut över lärarnas möjligheter till egen forskning och kompetensutveckling, och här finns en risk att lärarnas kompetens urholkas. Det är också viktigt att de enskilda handledarna sätter gränser för vad som krävs av dem när det gäller tillgänglighet och snabbhet.

Längre vistelser vid andra institutioner än moderinstitutionen, gärna i ett spanskspråkigt land, bör ses som ett naturligt inslag i forskarutbildningen i

främmande språk. Utlandsvistelser vidgar doktorandernas vyer både vad gäller forskningen och rent allmänt, stärker internationaliseringen av den svenska forskningsvärlden och bidrar till större bredd i forskningsmiljöerna.

Kursdelen av forskarutbildningen varierar mellan de besökta lärosätena, både vad gäller omfattning och uppläggning. I något fall är andelen valfria kurser mycket stor. Även om sådana kan vara till nytta för avhandlingsarbetet, eller för att bredda doktorandens kunskapsbas, bör kursdelen i första hand ge breda kunskaper inom de centrala forskningsområdena språk- och litteraturvetenskap. Dessutom bör kurser i vetenskapsteori och högskolepedagogik vara obligatoriska inslag.

Postdoktoral nivå

Under 1980- och 90-talen höll inte disputationstatistiken i spanska jämna steg med det ökande studentantalet. Tack vare de nationella forskarskolorna i moderna respektive romanska språk som tillkommit kring år 2000 har antalet doktorander ökat markant, vilket snart också kommer att betyda fler utexaminerade doktorer.

De kommande pensionsavgångarna, i förening med spanskämnets expansion, verkar ge en god arbetsmarknad för nydisputerade doktorer, men de dåliga möjligheterna till postdoktoral forskning innebär en allvarlig fara för att den svenska hispanistiken förlorar aktuell och upparbetad forskarkompetens. Detta gäller särskilt nu när doktorsavhandlingen inte tillmätts samma tyngd som tidigare utan snarare är en inträdesbiljett till egentlig forskning. Det kan således framöver bli svårt att rekrytera kompetenta professorskandidater i spanska inom landet.

Trots den ökade tillgången på doktorer i spanska bedrivs en stor del av undervisningen inom grundutbildningen – 64 procent vårterminen 2004 – av odisputerade lärare med högst varierande anställningsformer och förordnanden. Bortsett från att detta förhållande undergräver den vetenskapliga grund som undervisningen skall bygga på, riskerar högskoleväsendet förlora just de nya doktorer man gjort särskilda ansträngningar att få fram.

Forskarutbildade personer kan ju dock vara en tillgång även för det omgivande samhället, inom områden där egenskaper som kritiskt tänkande, analysförmåga och vana att hantera stora informationsmängder är nödvändiga. Den långvariga kontakt med målspråket som en forskarutbildning innebär ger också en starkt förbättrad språkfärdighet och, åtminstone i förening med utlandsvistelser, förutsättningar för en ökad interkulturell kompetens som också vidgar arbetsmarknaden internationellt.

I ett högskoleinternt perspektiv är det viktigt att betona att spanskämnet i sig inte bör vara den enda möjliga vägen för en postdoc-forskare. För att utveckla forskningen är det angeläget att olika tvärvetenskapliga forskningsprojekt blir naturliga, även i samverkan med andra ämnen än de mest närliggande som språk- och litteraturvetenskap.

Generella rekommendationer

- De lärosäten som ger nybörjarkurser bör ha en väl genomtänkt pedagogisk plan och tydliga mål.
- De lärosäten som använder sig av nationella prov bör sammanställa resultaten för att få jämförbar nationell statistik.
- Varje institution skall ha tydligt formulerade bedömningskriterier för uppsatser.
- Handledare på magisternivå måste ha formell ämneskompetens i det ämne som skall behandlas, och handledare på kandidatnivå skall ha disputerat.
- Praktik- och utbytesplatser bör kvalitetssäkras genom regelbunden uppföljning och kontakt med värdinstitutionerna.
- Det är värdefullt att doktoranderna tillförsäkras så stor möjlighet till ämnesfördjupning som möjligt, bland annat genom konsekvent bruk av biträdande och externa handledare.
- Doktorandernas tjänstgöring bör regleras och ses som en naturlig del i forskarutbildningen. Det är viktigt att de får möjlighet att genomgå högskolepedagogisk utbildning. Doktoranderna bör under sin utbildningstid integreras i forsknings- och utbildningsmiljön och delta aktivt i kvalitets- och utvecklingsarbete.
- Antagningsförfarandet bör tydliggöras, doktorandtjänster utlysas nationellt eller nordiskt, och ansökningarna behandlas av oberoende sakkunniga efter enhetliga kriterier.
- Forskarskolor bör inrättas för att kvalitativt stärka och säkra forskarutbildningen, även i internationellt hänseende. Dessa kan ge doktoranderna en större och fastare forskningsmässig ram, och bredda möjligheterna till handledning.
- Institutionsledningarna bör se studenter, doktorander och lärare som en naturlig resurs i utvecklingsprocessen.
- Samverkan, med andra institutioner, andra lärosäten och med det omgivande samhället, bör ökas på både nationell och internationell nivå. Doktorander bör obligatoriskt tillbringa en längre vistelse i ett annat land.
- Det är nödvändigt att Sverige utarbetar en nationell språkpolitik med tydliga signaler om de moderna språkens ställning, inte minst i förhållande till engelskans. Denna politik ska ge tydliga signaler till grund- och gymnasieskolan, högskolan och inte minst lärarutbildningen. Det ställningstagande man tar ska konkretiseras i form av dimensionering av såväl grund- som forskarutbildningen och följas av ekonomiska åtaganden.

Göteborgs universitet

Utvärderingen omfattar: Grundutbildning 1–80 poäng, forskarutbildning

Totalt antal lärare vt 2004: 11 (3 kvinnor, 8 män)

Varav tillsvidareanställda: 6,6

Antal disputerade lärare: 5

Antal lärarledda timmar per student och poäng: A-nivå 7,5, B-nivå 7, C-nivå 6,6, D-nivå 7

Helårsstudenter (HÅS) 2003: 191,4

Helårsprestationer (HÅP) 2003: 123

Examinerade kandidatuppsatser 2003: 4 (3 kvinnor, 1 man)

Examinerade magisteruppsatser 2003: 4 (3 kvinnor, 1 man)

Antal doktorander 2003: 10 (5 kvinnor, 5 män)

Antal doktorsexamina 2003: 1 (kvinna)

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Spanskämnet vid Göteborgs universitet är en del av institutionen för romanska språk, dit även franska och italienska hör. Spanska utgör dock en egen avdelning med eget budgetansvar, vilket ger stor självständighet i prioriteringarna. Från fakultetens sida betraktas varje ämne som en separat enhet. Avsikten är att på sikt minska antalet organisatoriska enheter, varför uppdelningen i avdelningar inom institutionen för romanska språk sannolikt snart kommer att försvinna.

Spanskan har en god studenttillströmning, och de nybörjarkurser (”Orienteringskurs” och ”Praktisk spanska”) som anordnades under några terminer lockade ett mycket stort antal sökande. Nybörjarkursernas existens var dock betingad av fakultetens ekonomiska förhållanden: de inrättades för att täcka ett underskott och drogs in när fakulteten överproducerade. Den snabba anpassningen till förändrade förutsättningar hindrar långsiktighet i utvecklings- och kvalitetsarbete, med därpå följande resursslöseri och frustration hos lärare och studenter.

Forskarutbildningen har snabbt expanderat de senaste åren, även om Göteborg inte ingår i någon av de nationella forskarskolorna i moderna språk. Externa stipendier har därför varit viktiga för att kunna anta nya doktorander. De (för närvarande) tio doktorandernas projekt spänner över ett vitt fält och representerar både språk, kultur och litteratur.

Ämnet har många undervisande lärare på olika typer av tjänster och förordnanden, däribland flera doktorander. Inom forskarutbildningen finns tre huvudhandledare, professorn, som har litterär inriktning, och två docenter,

som har språkvetenskaplig inriktning. Varje doktorand har även en biträdande handledare, som ofta anlitas externt.

Bedömargruppens intryck

Sammanfattande omdöme

Bedömargruppens allmänna intryck av utbildningen i spanska vid Göteborgs universitet är att det är en välfungerande verksamhet med välmeriterade lärare, god organisation, förhållandevis goda ekonomiska förutsättningar och en mycket god arbetsmiljö. Spanskan har gått framåt under de senaste åren och kunnat locka även nya studentgrupper, samtidigt som man utfört uppgifter i samverkan med det omgivande samhället, som det så kallade LÄRIS-projektet (Internetbaserat samverkansprojekt med kommuner för att få fram fler spansklärare). Både fakultet och lärare visar öppenhet inför denna form av aktiviteter och även inför större nationell eller skandinavisk samverkan inom forskarutbildningen. Man söker för närvarande medel för en ny forskarskola med didaktisk inriktning, i samarbete med universiteten i Oslo och Århus.

Lärarna förefaller fungera väl tillsammans och ger uttryck för en anda att konstruktivt ta itu med de problem som i synnerhet finns på de lägre nivåerna och som inte enbart gäller Göteborg, såsom heterogeniteten i grupperna, de enligt uppgift sämre förkunskaperna från gymnasiet och de svårigheter som detta ger på högre nivåer, där språkfärdigheten måste prioriteras framför det akademiska tänkandet. Ämnesledningen gav uttryck för vilja att engagera alla berörda parter i utvecklings- och kvalitetsarbete.

Grundutbildning

Bedömargruppen ser positivt på uppläggningsen av grundutbildningen och i synnerhet på den ”intensiva baskurs” som inleder A-kursen och under vilken studenternas språkliga nivå stabiliseras. C- och D-nivåerna ger kanske inte riktigt de teoretiska kunskaper och vetenskapliga färdigheter som borde vara målet, eftersom språkfärdigheten där fortfarande måste prioriteras. Detta problem bekräftades både av lärare och studenter. De kandidat- och magisteruppsatser bedömargruppen tog del av höll dock hög nivå.

Undervisningsmetoderna varierar beroende på kursinnehåll, och på de enskilda lärarnas pedagogiska grundsyn, och stor vikt läggs vid det aktiva studentdeltagandet. Föreläggningen av vissa kurser till Alcalá de Henares förefaller vara en lyckad verksamhet, även om vissa av kursvärderingarna vittnade om en del praktiska problem.

Den nybörjarkurs som nu är nedlagd hade låg genomströmning och verkar inte ha haft någon genomtänkt pedagogisk vision. Mycket få studenter har fortsatt från nybörjarkursen till A-nivån.

På språkfärdighetsmomenten av A-kursen är studenterna inelade efter nivåer, baserat på en intervju och en skriftlig uppgift. Såväl lärare som studenter

var mycket nöjda med denna indelning som ger både pedagogiska och praktiska vinster.

C-nivån ges i två varianter, med eller utan uppsats. Varianten utan uppsats innehåller istället fördjupade studier i litterär och lingvistisk teori och metod samt en skrivkurs, varför den paradoxalt kan sägas ge bättre grund för D-nivån än varianten med uppsats. Många studenter övergår också till den uppsatslösa kursen.

Försök har gjorts med distansundervisning, men denna har på grund av dålig genomströmning, tekniska problem och resursbrist lagts i malpåse. Fakulteten bekräftade dock att särskilda medel finns avsatta för utveckling av distansundervisning, liksom att genomströmningskraven ställs lägre på denna typ av kurser. Från ämnesledningen betonades att distans- och kvällsundervisning var viktiga inslag i ambitionen att nå utanför de traditionella studentgrupperna.

Forskarutbildning

Bedömaregruppen har ett mycket gott intryck av forskarutbildningen i spanska vid Göteborgs universitet. Forskarmiljön är levande, öppen och varierad. Seminarieverksamheten fungerar väl och regelbundet, och stora möjligheter finns att gå fakultetsgemensamma kurser, även om dessa naturligt nog inte alltid passar helt och hållet in i just spanskans utbildning. Doktoranderna är mycket aktiva i spanska avdelningens utvecklingsarbete, något som ledningen sade sig välkomna. Både doktorander och handledare visade stor öppenhet inför omvärlden och bekräftade behovet av externa kontakter, vilka underlättas av relativt generösa resestipendier och möjligheter till extern bihandledning. De allra flesta doktorander hade tillbragt kortare eller längre vistelser under forskarutbildningen vid utländska universitet. Doktorandernas ämnen spänner över ett vitt fält och tvärvetenskapliga förhållningssätt uppmuntras i relevanta fall. Det kan ses som ett problem att i huvudsak två personer, om än mycket kompetenta, för närvarande fungerar som huvudhandledare och därför måste ansvara för ämnen som ligger utanför deras egna forskningsområden. Biträdande handledare anlitas dock regelmässigt för att stärka kompetensen. Dessa rekryteras från den egna institutionen såväl som från andra universitet i Sverige och övriga världen.

Den i huvudsak interna rekryteringen av doktorander kan ses som ett problem, och handledarna söker lösningar för att motverka detta. Positivt i detta sammanhang är den tidigare nämnda forskarskolan med didaktisk inriktning som planeras.

Fakultetsgemensamma forskningsprojekt ger också doktoranderna möjlighet till utblickar och fördjupning.

Studeraidnflytande, kompetensutveckling och övrigt kvalitetsarbete

Bedömargruppen fick ett intryck av att kommunikationen mellan studenterna på grundutbildningen och ämnesledningen tidigare inte riktigt har fungerat som önskat vad gäller studeraidnflytande och utvecklingsarbete. Nu finns dock bättre förutsättningar för att detta skall bli en konstruktiv del i avdelningens verksamhet, med ett ämnesråd under bildande. Bedömargruppen noterar att studenterna inte hade varit delaktiga i arbetet med självvärderingen, men att en grupp mycket engagerade studenter hade sammanställt en egen utvärdering.

Lärarnas möjligheter till kompetensutveckling är förhållandevis stora, och institutionens planering tar hänsyn till lärarnas forskning. Detta yttrar sig både vad gäller exempelvis schemaläggning och också övergripande, på så vis att alla fast anställda disputerade lärare har möjlighet till "sabbatsterminer" för forskning. Undervisningsgraden tas inte heller ut maximalt. Ämnesledningen visade lyhördhet för lärares önskemål, behov och allmänna arbetsituation.

Kursvärderingar genomförs systematiskt, och visade goda resultat med undantag för några enskilda delkurser eller handböcker.

Ämnets samverkan med kommuner, andra ämnen och inom översättarutbildningen är lovvärd och tyder på en vilja att utveckla ämnet och göra det synligt utanför institutionen.

Bedömargruppens rekommendationer

- Det nationella och skandinaviska samarbetet vad gäller forskarutbildningen kan ytterligare stärkas för att bredda kursutbudet och handledarkompetensen.
- Det analytiska och kritiska tänkandet bör tydligare betonas på C- och D-nivåerna.
- Spanskans intressen bör bevakas i en förändrad framtida institutionsstruktur, så att den goda undervisnings-, forsknings- och arbetsmiljön inte påverkas negativt.

Linköpings universitet

Utvärderingen omfattar: Grundutbildning 1–80 poäng

Totalt antal lärare vt 2004: 4 (kvinnor)

Varav tillsvidareanställda: 0

Antal disputerade lärare: 0

Antal lärarledda timmar per student och poäng: A-nivå 6,1, B-nivå 5,6, C-nivå 2,3, D-nivå 1,2

Helårsstudenter (HÅS) 2003: 90,7

Helårsprestationer (HÅP) 2003: 63

Examinerade kandidatuppsatser 2003: 6 (3 kvinnor, 3 män)

Examinerade magisteruppsatser 2003: 2 (kvinnor)

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Spanskämnet vid Linköpings universitet är uppdelat på två institutioner: ISK (Institutionen för språk och kultur) och EKI (Ekonomiska institutionen). Vid ISK finns övriga moderna språk samt allmän språkvetenskap, och här bedrivs, som fristående kurser och inom lärarutbildningen, merparten av spanskundervisningen. Vid EKI bedrivs, av historiska orsaker, undervisning i spanska som fackspråk inom internationella ekonomiprogrammet. Det är också möjligt att studera spanska inom civilingenjörsutbildningarna. Söktrycket till spanska vid ISK är jämförelsevis stort, och platsgarantin gör att grupperna på A-nivån kan bli mycket stora. Till höstterminen 2004 har en ny lektor, med litterär inriktning, tillträtt och i övrigt sköts undervisningen av gäst- och timplärare. Enligt information som nått bedömargruppen efter besöket avser institutionen att utlysa 1,5 lektorsanställning i spanska. Ett mycket modernt språklaboratorium har nyligen tagits i bruk.

Bedömargruppens intryck

Sammanfattande omdöme

Ett grundläggande problem är spanskans uppdelning mellan två institutioner, och mellan fackspråk och "allmänna" kurser. Detta problem, som både fakultets- och institutionsledning erkänner och vill åtgärda, får återverkningar på flera sätt:

- undervisningen i fackspråk riskerar att betraktas av både lärare, studenter och berörda institutioner som enbart ett färdighetsämne, utan vetenskaplig grund,

- de resurser som totalt tillkommer spanskan delas upp på två enheter vilket minskar möjligheterna att optimera utnyttjandet av dem,
- båda miljöerna riskerar att bli för små, och skulle gynnas av en sammanslagning, där fackspråk integreras i det språkvetenskapliga forskningsklimat som råder vid ISK och därigenom tillföra detta en ny inriktning.

De orsaker bedömaregruppen fick ta del av som grund för rektors beslut att inte överföra fackspråken till ISK är inte godtagbara, och så länge detta missförhållande råder, hindras spanskämnet, med flera språk, från en långsiktig utveckling.

Läro- och handledarsituationen är kritisk, med endast en disputerad lärare som tvingas åta sig kurser som ligger utanför hennes egentliga kompetens. Studenter medges skriva kandidat- och magisteruppsatser inom de mest skiftande områden, där ingen behörig handledarkompetens finns och där gäst- och timlärare fungerat som handledare. Bedömaregruppen fick se prov på sådana uppsatser, bland annat inom det kulturella området, som inte höll en acceptabel nivå. I samtalen vid besöket framkom en fokusering på vissa individer och strukturer som kan hämma utvecklings- och kvalitetsarbete.

Inom ISK har både tyska och franska, av historiska skäl, proportionellt sett, större lärarresurser än spanska. Institutionsledningen såg dock inte som något problem att styra gemensamma resurser till ämnen med hög belastning, som spanska för närvarande har.

Grundutbildning

På grund av platsgarantin och de begränsade resurserna blir grupperna tidvis mycket stora på A-nivån, vilket skapar en besvärlig situation både för lärare och studenter. Nivågruppering har tillgripits i vissa moment, vilket är positivt. Antalet undervisningstimmar är lågt.

ISK har en stor tillgång i form av ett nytt välutrustat multimedielaboratorium. För att detta skall inta sin naturliga plats i en modern språkutbildning måste ytterligare teknisk kompetens tillföras och lärarna ges tid för kompetensutveckling inom IKT-området.

De lärare som för närvarande tjänstgör, varav flertalet har spanska som modersmål, är engagerade och tillsynes välfungerande, men saknar med ett undantag – den nyanställda lektorn – erforderlig akademisk kompetens för att säkra kvalitet och kontinuitet.

För programstudenterna vid EKI ingår ett års utlandsvistelse, vilket är positivt, men bedömaregruppen ställer sig kritisk till den ovan nämnda instrumentella syn på språket som förefaller präglad av den fackspråkliga verksamheten. Undervisningen förefaller där föga varierad, med ett stort inslag av konkret översättning. Många programstudenter ser bara språkstudierna som ett ”roligt inslag” (citat från självvärderingen, s. 8).

Nybörjarkurserna i språk var ursprungligen ett sätt att stärka den ekonomiska ställningen vid institutionen, men ses nu som ett naturligt inslag i

verksamheten. Kursen fungerar i begränsad omfattning som rekryteringsbas till A-kursen, men drar till sig studenter från andra fakulteter, och studenter från A-nivån med alltför dåliga förkunskaper kan hänvisas dit. Även studenter med spanskunskaper men utan formell behörighet förekommer på nybörjarkursen, och läser denna för att kunna söka A-nivån.

Studerandeflytande, kompetensutveckling och övrigt kvalitetsarbete

Studentrepresentanter har medverkat i arbetet med självvärderingen. Kursvärderingar genomförs enligt en enhetlig modell, och synpunkterna verkar beaktas, med undantag för fackspråk. Vissa informationsproblem kunde noteras, som dock kan hänföras till det övergångsskede som rått mellan den tidigare lektorns pensionering och den nyas tillträde.

Spanskan deltar i ett pedagogiskt utvecklingsarbete tillsammans med tyska och franska i syfte att stärka den skriftliga produktionen. Den begränsade resurstilldelningen gör dock att detta projekt får marginell betydelse. Ett av huvudskälen sades vara att kandidatuppsatserna höll för låg språklig nivå, men bedömargruppens intryck var även att den akademiska nivån jämförelsevis var alltför låg.

Lektorn har ingen tid för egen forskning, och timfaktorn har nyligen satts ned från 4 till 3, vilket skapar en alltför stor arbetsbörda och hindrar ämnets långsiktiga utveckling.

Bedömargruppens rekommendationer

- Spanska som fackspråk bör snarast föras över till ISK.
- De aviserade utlysta tjänsterna skall snarast tillsättas, med som lägst disputerade sökande. Heltidslektoratet bör tillsättas med en språkvetenskapligt inriktad forskare.
- Uppsatsämnena på C- och D-nivå bör begränsas till dem som den disputerade läraren har kompetens att handleda, eller där biträdande handledning kan lånas från närliggande ämnen.
- Disputerade lärare bör ges utrymme för egen forskning i tjänsten.
- Antalet undervisningstimmar på A- och B-nivå bör ökas.

Lunds universitet

Utvärderingen omfattar: Grundutbildning 1–80 poäng, forskarutbildning
Totalt antal lärare vt 2004: 7 (4 kvinnor, 3 män)
Varav tillsvidareanställda: 3
Antal disputerade lärare: 3
Antal lärarledda timmar per student och poäng: A-nivå 8,2, B-nivå 7,1, C-och D-nivå 2,4, Nybörjarkurs 4
Helårsstudenter (HÅS) 2003: 157,6
Helårsprestationer (HÅP) 2003: 105,1
Examinerade kandidatuppsatser 2003: 21 (19 kvinnor, 2 män)
Examinerade magisteruppsatser 2003: 13 (10 kvinnor, 3 män)
Antal doktorander 2003: 3 (2 kvinnor, 1 man)
Antal doktorsexamina 2003: 0

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Spanskämnet vid Lunds universitet tillhör Romanska institutionen, som under sommaren 2004 blivit en del av centrumbildningen SOL (Språk och litteratur). Här finns moderna och ändamålsenliga lokaler, ett nytt bibliotek och datasalar. Övergripande mål för denna centrumbildning är att effektivisera servicefunktioner och att få till stånd mer samarbete över institutionsgränserna.

Spanskan attraherar många studenter, och detta gäller i synnerhet nybörjarkursen, på vilken bara en liten del av alla sökande kan beredas plats. De ekonomiska problem som Lunds universitet lider av drabbar även spanskan trots den goda tillströmningen av studenter, åtminstone på så sätt att ingen expansion är möjlig de närmaste åren. Studenternas försämrade förkunskaper och heterogeniteten i grupperna skapar en ansträngd arbetssituation för lärarna, vilket visserligen gäller generellt men som här betonas särskilt i självvärderingen och av de tillfrågade lärarna.

De senaste tio åren har spanskan expanderat kraftigt, och också varit föremål för ett omfattande förändrings- och kvalitetsarbete, som först omfattat grundutbildningen och som nu enligt ämnesföreträdaren skall inrikta sig på forskarutbildningen.

Bedömargruppens intryck

Sammanfattande omdöme

Bedömargruppens allmänna intryck av spanskämnet vid Lunds universitet skiljer sig mellan grund- och forskarutbildningarna. Grundutbildningen har en hög ambitionsnivå och präglas, särskilt på A- och B-nivåerna, av en genomtänkt pedagogisk vision. På C- och D-nivåerna finns dock vissa förbehåll, exempelvis vad gäller handledningen. Forskarutbildningen bedrivs i en mycket liten miljö och koncentreras inte, vilket vore naturligt, till den enda fast anställda handledarens kompetens. Den präglas inte heller av den bredd och den öppenhet som utmärker en god miljö för blivande forskare och lärare.

Grundutbildning

Uppläggningsen med den lokala profilen på ”global inläring” och särskild tonvikt på modern skönlitteratur verkar väl genomtänkt och väl genomförd. De ämnesansvariga ger uttryck för en hög grad av reflektion kring både mål och metoder för undervisningen. Den Lundaspecifika uppläggningsen försvårar dock rörlighet till och från andra lärosäten och förhindrar deltagande i det nationella provet på A-nivå.

Problemet med de skiftande förkunskaperna och de många spansktalande i grupperna förefaller hanteras på ett effektivt sätt. Undervisningen koncentreras till vissa dagar, varigenom grupp känslan stärks och de spansktalande på ett naturligt sätt används som resurser i undervisningen.

Satsningen på utbyte med spanska universitet för att få spanska gästlärare verkar lyckad, i synnerhet som den nuvarande gästläraren hade andraspråksinläring som forskningsinriktning och erfarenhet av undervisning för icke spansktalande. Vad gäller internationalisering i övrigt finns möjligheter för studenter att tillbringa en eller två terminer vid ett spanskt universitet, men det är inte så många studenter som tar vara på dessa möjligheter.

All handledning på C-nivån sköts av en lärare, som är docent i teoretisk filosofi, och all handledning på D-nivån sköts av den litterärt-kulturellt inriktade professorn. Det verkar lite besynnerligt att inte använda den tillgängliga kompetensen mer flexibelt, och åtminstone på D-nivån bör specifikt språkvetenskaplig handledarkompetens användas för språkvetenskapliga uppsatser. Enligt självvärderingen råder osäkerhet om kriterier för betygsnivåer och när en uppsats skall anses färdig, vilket är anmärkningsvärt.

Nybörjarkursen välkomnades av de vid platsbesöket närvarande lärarna, och sågs inte som något av den ekonomiska situationen påtvingat, utan som en möjlighet att rekrytera nya studenter till A-nivån och som ett verktyg att homogenisera kunskapsnivån hos studenterna.

Forskarutbildning

För närvarande går tre doktorander forskarutbildningen i spanska. Två av dessa var vid platsbesöket helt nyligen antagna, och den ena av dem hade ännu

inget ämne för sin avhandling. Detta förklarades med att studentkåren vid universitetet kräver att doktorander ej antas på en projektplan, utan enbart på uppnådda resultat på C- och D-nivåerna. Denna princip förefaller bedömargruppen svårligen acceptabel, inte minst med tanke på handledarkompetens och forskningskvalitet.

Två av doktoranderna har litterär inriktning och den tredje, helt nyantagna, har språklig inriktning. Eftersom någon språkvetenskaplig docentkompetent handledare inte finns på spanska avdelningen, har denna doktorand en huvudhandledare från franskan och en nyanställd forskarasistent i spanska som biträdande handledare. Bedömargruppen önskar inte ifrågasätta den samlade kompetensen hos dessa två, men ser med skepsis på den härigenom inledda satsningen på språkvetenskaplig forskarutbildning. Området (motsvarar fakultet vid Lunds universitet) uttalade dessutom klart att ökade resurser inte kunde komma spanskans forskarutbildning till del inom överskådlig tid. Ämnesföreträdaren menade att en eventuell professur skulle utlysas med litterär inriktning.

Bedömargruppens intryck är att den litterärt inriktade forskarutbildningen är alltför beroende av en person och dennas nätverk och uppfattning om hur forskarutbildning bör bedrivas. Exempelvis omtalar självvärderingen att kvaliteten på forskarutbildningen i Lund står sig bra, med hänvisning till att professorn i ämnet och en tidigare doktorand själva gjort jämförelser med andra universitet. Detta tyder på en bristande uppfattning om kvalitetssäkring.

Biträdande handledare används inte systematiskt, utan olika kontakter används vid behov. Detta styrker uppfattningen att forskarutbildningen är alltför centrerad kring en person, och därigenom blir alltför sårbar.

Seminarier för doktoranderna anordnas månatligen, och dessutom anordnas årligen symposier till vilka ett stort antal forskare inom hispanistiken inbjuds. Doktoranderna har här möjlighet att knyta nya kontakter. Möjligheterna till samarbete över ämnesgränserna utnyttjas bara delvis, men alla parter ställde sig positiva till områdesgemensamma kurser.

Licentiatavhandling ansågs av ämnesföreträdaren som en ”mycket stark rekommendation” och upplevdes som ett obligatorium av doktoranderna och handledarna. Det är dock viktigt att notera att licentiatetappen inte kan vara ett formellt krav.

Studerandeflytande, kompetensutveckling och övrigt kvalitetsarbete

Kursvärderingar genomförs systematiskt, men att döma av både självvärdering och besök verkar inte institutionen vilja engagera studenter och doktorander i kursutveckling eller kvalitetsarbete. De tillfrågade studenterna gav inte intrycket av att ha tillgodogjort sig en mer självständig eller akademisk inställning till studierna. Handledarna uttalade att doktorandernas medverkan i utvecklingsarbete vid institutionen inte var önskvärd, och att dessa inte kunde få ange riktlinjer för framtiden. Det var också tydligt att doktoranderna var

dåligt informerade om sina rättigheter och om forskarutbildningen vid andra institutioner.

Även om två av de tre fast anställda lärarna är aktiva forskare och av egen kraft kan generera externa forskningsmedel, synes möjligheterna till kompetensutveckling ganska dåliga, vilket i första hand beror på den dåliga ekonomin och således ligger universitetet, och inte ämnet eller institutionen, till last.

Bedömargruppens rekommendationer

- Forskarutbildningen bör koncentreras till att enbart omfatta litterär-kulturell inriktning så länge språkvetenskaplig handledarkompetens saknas inom ämnet.
- Forskarmiljöns djup och bredd bör stärkas genom ökat samarbete på nationell och internationell nivå.
- Lärarnas möjligheter till kompetensutveckling bör stärkas.
- Studenter och doktorander bör uppmuntras att delta i utvecklings- och kvalitetsarbete.

Mälardalens högskola

Utvärderingen omfattar: Grundutbildning 1–80 poäng

Totalt antal lärare vt 2004: 5 (3 kvinnor, 2 män)

Varav tillsvidareanställda: 2

Antal disputerade lärare: 2

Antal lärarledda timmar per student och poäng: A-nivå 6, B-nivå 5, C-nivå 3,5

Helårsstudenter (HÅS) 2003: 70,6

Helårsprestationer (HÅP) 2003: 43,3

Examinerade kandidatuppsatser 2003: 4 (2 kvinnor, 2 män)

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Spanska är ett av många ämnen vid Institutionen för humaniora (IHu) vid Mälardalens högskola. De dominerande ämnena är svenska och engelska, samt finska som har en särställning vid högskolan på grund av det finska kulturcentrumets lokalisering dit. Institutionen kan sägas ha en litterär profil, eftersom merparten av lärarna i språken har litterär inriktning. Humaniora har en god studenttillströmning och en balanserad ekonomi, men det finns små möjligheter till expansion eller nysatsningar på grund av högskolans ansträngda ekonomiska situation, vilket i första hand beror på underskott inom teknik och naturvetenskap.

Spanskan ingår i två utbildningsprogram: lärarprogrammet och internationella marknadsföringsprogrammet (IMF). Man har dessutom satsat mycket på användning av Internet, både vad gäller distansundervisning och campuskurserna. Det finns för närvarande inga planer på att förlägga undervisning till Eskilstuna, högskolans andra utbildningsort. Däremot planerar man att införa en nybörjarkurs i spanska höstterminen 2005.

Ämnet samverkar med Västerås kommun för kurser på gymnasiet, och deltar i en ämnesövergripande kurs på IHu: ”Kultur och samhälle i Europa”.

Den tillsvidareanställda lektorn i ämnet, med litterär inriktning, är tjänstledig under stora delar av 2004. Även en deltidsanställd lektor, med språkvetenskaplig inriktning, är tjänstledig. All undervisning sköts således vid tidpunkten för rapportskrivningen av odisputerade lärare, varav en är doktorand inom forskarskolan FoRom vid Stockholms universitet.

Bedömargruppens intryck

Sammanfattande omdöme

Ämnet har engagerade lärarkrafter som trots de dåliga förutsättningarna har lagt ned stora personliga insatser för att utveckla ämnet och upprätthålla en hög kvalitet. Den nätbaserade utbildningen är ett gott exempel på detta. Även om den formella lärarkompetensen under 2004 inte är acceptabel i längden, visar såväl självvärdering som kursuppläggning och kandidatuppsatser på professionalism och hög medvetenhet om ämnets vetenskapliga grund.

Bedömargruppen upplever dock att övergripande visioner för ämnet saknas från ledningens sida. Detta kan, i förening med högskolans sviktande ekonomi och det faktum att lärarna inte har någon tid för kompetensutveckling, på sikt slå negativt mot ämnet.

Grundutbildning

Mälardalen har lägst antal undervisningstimmar på A- och B-nivå av de lärosäten som ingår i utvärderingen, vilket kan upplevas negativt av studenter och lärare men inte nödvändigtvis har negativa återverkningar på studieresultat eller poängproduktion.

En hel del studiematerial finns tillgängligt på Internet, och en del av A-kursen erbjuds som distanskurs. Examinationsformerna uppvisar inte så stor variation på A-nivå. På högre nivåer prioriteras hemtentamina. Det finns möjligheter till utbytesplatser vid ett flertal spanska och latinamerikanska universitet, och under oktober 2004 undervisar en argentinsk lärare genom ett nyligen inlett lärarutbyte.

De kandidatuppsatser bedömargruppen tog del av höll jämförelsevis hög nivå och vittnade om goda färdigheter i analytiskt och kritiskt tänkande. Självvärderingen visar också på en god medvetenhet om nödvändigheten av den vetenskapliga hållningen och att tidigt låta denna prägla undervisningen. Studenter får inte skriva uppsatser utanför handledarnas kompetensområde, vilket är ett tecken på kvalitetsmedvetenhet. Under nuvarande förhållanden är också D-nivån nedlagd, och kommer sannolikt att förbli så i väntan på en kompetensförstärkning enligt fakultetens krav. Studenter som vill gå vidare efter C-nivån hänvisas till Stockholms och Uppsala universitet. Tidigare har genomströmningen på C-nivån varit låg, men nu finns en genomtänkt strategi för att få kandidatuppsatserna klara inom utsatt tid.

Det språklaboratorium av äldre modell som tidigare funnits vid högskolan har inte ersatts av något modernare, vilket är en förlust för språkämnen, även om uttalsövningar kan göras via Internet.

Studerandeflytande, kompetensutveckling och övrigt kvalitetsarbete

Det finns inga valda studentrepresentanter och kursvärderingar genomförs inte efter enhetliga rutiner. Det anses svårt att engagera studenter i kursut-

vecklingsarbete. Självvärderingen pekar dock på att den lilla ämnesmiljön gör det naturligt med en kontinuerlig informell dialog mellan lärare och studenter.

Lärarnas arbetssituation är ansträngd. Ingen tid för forskning ingår i tjänsten, vilket är anmärkningsvärt, liksom att all undervisning beräknas med faktor 3, där examinationen ingår. Hemtentamina, som används i allt större utsträckning, tar längre tid att rätta och bidrar alltså till att öka lärarnas arbetsbörda utan tidsmässig kompensation.

Bedömarens rekommendationer

- Ett modernt språklaboratorium bör snarast inrättas.
- Lektorer bör få tid för forskning inom tjänsten.
- Antalet undervisningstimmar på A- och B-nivå bör ökas.
- Ett enhetligt kursvärderingssystem bör genomföras med tydlig uppföljning.

Högskolan i Skövde

Utvärderingen omfattar: Grundutbildning 1–60 poäng

Totalt antal lärare vt 2004: 7 (5 kvinnor, 2 män)

Varav tillsvidareanställda: 2

Antal disputerade lärare: 1

Antal lärarledda timmar per student och poäng: A-nivå 10, B-nivå 8,5, C-nivå 8, Nybörjarkurs 10

Helårsstudenter (HÅS) 2003: 56,7

Helårsprestationer (HÅP) 2003: 43,4

Examinerade kandidatuppsatser 2003: 2 (1 kvinna, 1 man)

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Spanskämnet vid Högskolan i Skövde lyder under den relativt nyinrättade (1 januari 2004) institutionen för kommunikation och information (IKI). Av tidigare nio enheter har skapats tre stora institutioner, i syfte att effektivisera administrationen men också för att ge möjlighet till samarbete över ämnesgränserna. Spanskan studeras på fristående kurser och på olika program. Dessutom finns ett centrum för Mexikostudier. Samverkan bedrivs med det lokala näringslivet och Skövde kommun. På B- och C-nivåerna finns fackspråkliga varianter som är klart inriktade på att förbereda studenterna på arbete i en spanskspråkig miljö.

Bedömargruppens intryck

Sammanfattande omdöme

Bedömargruppens allmänna intryck av spanskan vid Högskolan i Skövde är en utbildning med hög kvalitet där den ende lektorn utfört en stor insats för ämnet och dess internationalisering. Allmänt sett förefaller de begränsade resurserna användas på ett sätt som ger maximal utdelning vad gäller kurskvalitet, samverkan med det omgivande samhället och internationellt utbyte. Spanskans kontaktnät kommer också andra ämnen och program inom högskolan tillgodo. Tyvärr motsvarar dock inte studentantalet eller programstudenternas val den höga ambitionsnivån. Än mer olyckligt är att ledningen inte till fullo verkar uppskatta det stora arbete som lagts ned på spanskan, eller språken i allmänhet, till dess rätta värde på en högskola som säger sig gynna internationalisering. Lärarna uttryckte farhågor inför ämnets framtid, och kände inte stöd från institutionsledning eller rektor i sitt arbete. Den förestående flytten av språken från de för ändamålet anpassade lokalerna sågs

som ytterligare ett orosmoment. Enligt ledningen står högskolan, efter 25 års konstant tillväxt, nu för första gången inför en tillbakagång.

Studenttillströmningen har minskat till 2004, och alla behöriga sökande tas in. Högskolan har inget formellt ekonomiskt tak för de humanistiska ämnena, och skulle spanskan expandera fanns enligt ledningen möjligheter till detta.

Grundutbildning

Grundutbildningen i spanska vid Högskolan i Skövde håller mycket hög kvalitet vilket också visas av att ämnet, enligt självvärderingen, två år i rad haft bäst resultat i landet på det (nästan) riksgemensamma språkfärdighetsprovet på A-nivån.

Nybörjarkurserna är avsedda att rekrytera nya studenter för att kompensera det sviktande underlaget från de internationella programmen. Till viss del fungerar nybörjarkurserna också som rekryteringsbas till A-nivån. På A-nivån görs ett diagnostiskt prov som ligger till grund för nivågruppering i de muntliga momenten. Språklaboratoriet används i undervisningen på A-nivån, där efter är det studentens eget ansvar att träna språkfärdigheten på detta sätt.

På B-nivån erbjuds en möjlighet att tillbringa fem veckor i Granada, vid en till universitetet hörande språkskola. Tyvärr integreras dessa studenter inte med spanskspråkiga studenter, vilket avsevärt begränsar internationaliseringsvärdet av denna vistelse. B- och C-nivåerna erbjuds i två olika tappningar med allmän eller fackspråklig inriktning. De fackspråkliga kurserna har betydande inslag av affärsspråk och övningar att använda språket i konkreta interkulturella situationer. Bland annat finns speciella faciliteter för att öva affärsförhandlingar. Eftersom man inte har någon träning i uppsatsskrivning på B2-nivå (fackspråk), är studenter som fortsätter till C-nivån härifrån inte tillräckligt förberedda att skriva kandidatuppsatsen

Antalet undervisningstimmar är relativt högt. Examinationsformerna är varierade och innebär ett stort mått av muntlig examination.

Tack vare goda kontakter har man tillgång till en av spanska staten finansierad gästlärare, som i synnerhet undervisar på de lägre nivåerna. Lärarna ger uttryck för ett vetenskapligt förhållningssätt i undervisningen, och vill redan på lägre nivåer stimulera kritiskt och självständigt tänkande hos studenterna.

Studerandeflytande, kompetensutveckling och övrigt kvalitetsarbete

Studenter har medverkat i arbetet med självvärderingen. Kursvärderingar genomförs och följs upp, och enligt de tillfrågade studenterna uppmuntrar miljön generellt till kritik och diskussion.

Den ende lektorn har formellt 25 procent forskning i sin tjänst, men som ämnesansvarig blir tiden för egen kompetensutveckling, och kursutveckling, begränsad. Den fast anställda adjunkten är dessutom doktorand i spanska, med språkvetenskaplig inriktning. En verklig kompetensförstärkning skulle

dock ske först om en litterärt inriktad lektor anställdes, för att bredda profilen.

Bedömagruppens rekommendationer

- Högskolans ledning bör värdesätta spanskan tydligare.
- Institutionsledningen bör förbättra informationen till lärarna och tydligare engagera studenter och lärare i förändringsprocesser och utvecklingsarbete.
- Samarbetet med andra språkämnen bör stärkas.
- En mindre skrivuppgift bör införas även på B2-nivån så att de studenter som väljer den kursen också får en rimlig förberedelse inför ett eventuellt C-uppsatsarbete.

Stockholms universitet

Utvärderingen omfattar: Grundutbildning 1–100 poäng, forskarutbildning

Totalt antal lärare vt 2004: 14 (7 kvinnor, 7 män)

Varav tillsvidareanställda: 7

Antal disputerade lärare: 4

Antal lärarledda timmar per student och poäng: A- och B-nivå 8, C-nivå 6, D-och E-nivå 4, Nybörjarkurs 4,5

Helårsstudenter (HÅS) 2003: 202,3

Helårsprestationer (HÅP) 2003: 138,2

Examinerade kandidatuppsatser 2003: 11 (8 kvinnor, 3 män)

Examinerade magisteruppsatser 2003: 7 (4 kvinnor, 3 män)

Antal doktorander 2003: 13 (8 kvinnor, 5 män)

Antal doktorsexamina 2003: 1 (kvinna)

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Spanskämnet vid Stockholms universitet utgör sedan 2000 tillsammans med portugisiska och Latinamerikainstitutet storinstitutionen ISPLA. Institutet har dock fortfarande en egen budget och en egen styrelse. Spanskämnet vid Stockholms universitet är störst i landet, med grundutbildning på upp till E-nivå och med omfattande nybörjarundervisning. Även forskarutbildningen är störst, med 13 aktiva doktorander, varav nio tillhör den nationella forskarskolan i romanska språk (FoRom). De ekonomiska förutsättningarna är relativt kärva, med ett snävt tilldelningssystem som enbart bygger på HÅP, något Stockholms universitet är ensamt om. Från och med 2005 kommer dock det gängse tilldelningssystemet baserat på sammanvägning av HÅS och HÅP att tillämpas. Universitetets organisationsstruktur är mycket decentraliserad, vilket ger stora möjligheter för de enskilda institutionerna att fördela de tillgängliga medlen. Fakulteten aviserar inte heller några organisatoriska förändringar för spanskans del – de institutionssammanslagningar som planeras berör endast mindre institutioner.

Bedömarens intryck

Sammanfattande omdöme

Bedömarens allmänna intryck av spanskämnet vid Stockholms universitet är att verksamheten präglas av stor professionalism och med en hög grad av reflektion över den vetenskapliga och pedagogiska kvaliteten. Lärare och handledare är väl meriterade och har i flera fall omfattande kontaktnät som

ger stora möjligheter till internationalisering. Det relativt höga antalet undervisningstimmar är positivt för studenterna, men bedömargruppen ser en risk i att det går ut över lärarnas möjligheter till forskning och kompetensutveckling. Sammanslagningen med Latinamerikainstitutet har skapat en stark och konkurrenskraftig verksamhet, men möjligheterna till gemensamt utbyte verkar inte utnyttjas i den mån man kunde förvänta sig. Organisationen verkar nu ha stabiliserats efter de övergångsproblem som sammanslagningen och de därmed sammanhängande förändringarna förde med sig.

Efter bedömargruppens besök har ett universitetslektorat i latinamerikakunskap utlysts.

Grundutbildning

Spanskämnet vid Stockholms universitet avviker på så sätt att det är det enda i landet som erbjuder grundutbildning upp till E-nivå. Man har alltså valt att förlägga kandidatuppsatsen till D-nivå och magisteruppsatsen till E-nivå, för att förstärka språkfärdigheten. En annan profilering har gjorts genom att erbjuda delkurser som är valbara på två nivåer (C/D eller D/E).

Nybörjarkursen lockar ett mycket stort antal sökande, varav bara en liten del kan antas. Det finns en genomtänkt pedagogisk vision för nybörjarkursen och en reflekterande inställning till dess vetenskapliga grund, med bland annat en föreläsningsserie av såväl institutionens forskare som särskilt inbjudna krafter. Ett förhållandevis stort antal studenter (omkring 30 procent) går också vidare till A-kursen.

Samtliga delkurser har under de senaste åren varit föremål för översyn och diskussioner. En 40-poängs AB-kurs har införts, för att studenter med svagare språkfärdighet skall få längre tid att utvecklas. Detta innebär ett ekonomiskt risktagande för institutionen, men initiativet är lovvärt.

D- och E-nivåerna ses som forskningsförberedande både vad gäller det teoretiska inslaget och vad gäller den rent praktiska uppläggnings av seminarieverksamheten. För kandidatuppsatser godtas realiaämnen, men de skall uppfylla samma vetenskapliga kvalitetskrav som litterärt och språkligt inriktade uppsatser. Möjligheterna till internationalisering är goda, med bland annat Erasmusutbyten. Det är dock inte så många studenter som tar vara på dessa möjligheter.

Den diskursanalytiska profil som utmärker forskningen vid institutionen innebär att studenter redan på B-nivån engageras i korpusbearbetning. Detta ger en styrka åt utbildningen, men får inte innebära att den litterära sidan blir undanskymd.

Stockholms universitet har landets största och mest välutrustade språk- och multimedielaboratorium, Lärostudion, vilket är en stor tillgång för språkstudenterna.

Forskarutbildning

Forskarutbildningen har ökat väsentligt i volym sedan den nationella forskarskolan i romanska språk (FoRom) fick sitt huvudsäte i Stockholm. Nio av ämnets 13 doktorander tillhör denna forskarskola, som förutom förmånlig finansiering i fyra år också ger goda möjligheter till externa kontakter genom de återkommande gemensamma seminarierna. Den lokala forskningsmiljön kan sägas vara god; antalet doktorander och aktiva forskare, samt de goda internationella kontakterna, borgar för att en tillräcklig kritisk massa uppnås.

Det viktigaste kriteriet för antagning till forskarutbildningen är kvaliteten på magisteruppsatsen. Aspiranter till forskarutbildningen styrs mot ämnen där det finns handledarkompetens. De tillfrågade doktoranderna var mycket nöjda med handledarnas tillgänglighet. Biträdande handledare används systematiskt, och hämtas ofta externt, via handledarnas internationella kontaktnät. Kursdelen i forskarutbildningen är här 50 poäng, varav 30 poäng valfria läskurser. Detta kan innebära en risk för alltför långt driven specialisering.

Studerandeinflytande, kompetensutveckling och övrigt kvalitetsarbete

Institutionen har en nyligen inrättad ”ledningsgrupp”, som förbereder större beslut och självständigt fattar vissa beslut i den dagliga verksamheten. Bedömargruppen ser en risk i att denna, i och för sig naturliga instans i en stor verksamhet, kan sätta den nödvändiga samrådsprocessen inom institutionen ur spel och minska möjligheterna till medinflytande.

Institutionen har ett gemensamt kursvärderingsformulär som underlättar jämförelser över tid och mellan olika delkurser. De kursvärderingar bedömargruppen tog del av visade att studenterna har varit nöjda eller mycket nöjda med undervisningen.

De tillfrågade lärarna upplever själva att de har lite tid till egen forskning och kompetensutveckling. De disputerade lärarna har goda eller mycket goda (30 procent för lektorerna) principiella förutsättningar för detta, men undervisnings- och handledningsgraden utnyttjas maximalt trots detaljerad examinationsberäkning. Adjunkternas situation är mer ansträngd, men får ses i ett större perspektiv för denna grupps ställning på universitetet i allmänhet.

Institutionen för spanska och portugisiska genomförde 1996 en extern utvärdering av grundutbildningen, i samband med den första kvalitetsarbetsbedömningen av Stockholms universitet. De rekommendationer som bedömargruppen då gav har analyserats och resulterat bland annat i den ovan nämnda kursplaneöversynen.

Bedömargruppens rekommendationer

- Tydligare gränser bör sättas för att värna om lärarnas tid för kompetensutveckling och egen forskning.

- Ett fruktbart samarbete med Latinamerikainstitutet behöver utvecklas, bland annat genom det vid tidpunkten för rapportskrivandet utlysta lektoratet i latinamerikakunskap.
- Medinflytandet bör stärkas, och det bör tillses att den så kallade ledningsgruppen inte självständigt fattar operativa beslut.

Södertörns högskola

Utvärderingen omfattar: Grundutbildning 1–60 poäng

Totalt antal lärare vt 2004: 5 (1 kvinna, 4 män)

Varav tillsvidareanställda: 3

Antal disputerade lärare: 1

Antal lärarledda timmar per student och poäng: A-nivå 9,4, B-nivå 5,4, C-nivå 3,6

Helårsstudenter (HÅS) 2003: 73,8

Helårsprestationer (HÅP) 2003: 33,8

Examinerade kandidatuppsatser 2003: 2 (män)

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Spanska är ett av många ämnen inom den relativt nybildade institutionen för språk och kultur, som i praktiken innefattar de moderna språken samt etnologi. Syftet med omorganisationen var att skapa en akademisk istället för administrativ styrning av verksamheten. Södertörns högskola, som befunnit sig i oavbruten expansion sedan grundandet, står nu för första gången inför besparingskrav. Dessa kommer att få följderna också för spanskan, som redan har fått göra nedskärningar i sitt kursutbud trots ökande efterfrågan.

Programutbildningar är viktiga för spanskan, i synnerhet programmet Språk, kultur och marknad (SKM). I mindre utsträckning kommer studenter också från två andra program: Europaprogrammet och Medie-, språk- och kulturprogrammet. Inom programmen studeras spanska upp till 60, respektive 40, poäng. Spanska som fristående kurs ges till och med C-nivå, men mycket få studenter fortsätter upp till C-nivån.

Ämnesprofilen är i linje med Södertörns högskolas inriktning på mångfald och tvärvetenskaplighet. Det stora antalet internationellt inriktade programstudenter gör att spanskundervisningen får en instrumentell och marknadsinriktad prägel, men också att element som kontrastiv kulturkunskap blir en naturlig del.

Bedömargruppens intryck

Sammanfattande omdöme

Allmänt sett upplever bedömargruppen spanskundervisningen vid Södertörns högskola som en välfungerande verksamhet med intressanta och profilskapande inslag. Den stora dominansen av programstudenter gör att det instrumentella inslaget betonas på bekostnad av det teoretiska. Enskilda lärare ut-

talade dock sin ambition att integrera det kritiska tänkandet i undervisningen i realia och fackspråk. En av lärarna är dessutom docent.

Grundutbildning

SKM-studenternas studiegång verkar väl organiserad och integrerad mellan ämnena och ger ett föredömligt stort inslag av språk och kulturkunskap. De skriver dock ingen kandidatuppsats på C-nivån, utan gör ett projektarbete inom ramen för den utlandspraktik som utgör ett obligatoriskt inslag i utbildningen.

A-nivån ges numera även på kvällstid, vilket har blivit en stor framgång men också en kostnad för institutionen, och dess framtid är osäker. Ett modernt språklaboratorium finns, och används i undervisningen i synnerhet på A-nivån.

Ett lärarutbyte med universitetet i Cádiz förbereds, samt samverkan med FNs utvecklingsprogram UNDP om praktikplatser för uppsatsskrivning för C-studenter. Man samarbetar i övrigt på ett naturligt sätt med andra ämnen och institutioner, exempelvis med genusvetenskap och inom DEMOS-programmet ("Det moderna samhället"). De utbytesavtal man har med den spanskspråkiga världen kommer även andra ämnen tillgodo, och utvärderas kontinuerligt för att säkra kvaliteten. Samverkan förefaller ske naturligt med andra ämnen och institutioner inom högskolan, i synnerhet med etnologi som har en särställning på grund av högskolans profil. Spanskan samverkar dessutom med skolor i närområdet, och docenten anlitas för olika kurser inom andra ämnen.

Trots det ansträngda ekonomiska läget, såg institutionsledningen expansionsmöjligheter för spanskan inom exempelvis global utveckling och medicinskt fackspråk.

Studerandeflytande, kompetensutveckling och övrigt kvalitetsarbete

Kursvärderingar genomförs systematiskt, och dessutom används ett "demokratiskt" förhållningssätt vid kursplaneringen, så att studenterna får stort inflytande över uppläggningsen. Denna i och för sig lofvärda inställning riskerar dock att öka lärarnas arbetsbörda och göra kurserna ostrukturerade. Allmänt sett verkar lärarna ha ett stort personligt engagemang i ämnet och för studenterna, även på ett socialt plan med exempelvis fester och filmkvällar. Så länge detta sker på frivillig grund är det naturligtvis berömvärd, och bidrar till att stärka ämnesmiljön, men det får inte ses som normerande att universitetslärare på detta sätt skall engagera sig för studenterna.

Endast docentkompetenta lärare har rätt till forskning i sin tjänst, för närvarande 30 procent. Övriga har inget utrymme för kompetensutveckling eller egen forskning, vilket är ett problem både för den aktuella arbetsituationen och för ämnets långsiktiga utveckling.

En föredömlig uppföljning av studenter görs, med alumniverksamhet och med den så kallade Europadagen, då före detta studenter kommer till högskolan för att berätta om sina arbetsmarknadserfarenheter.

Bedömargruppens rekommendationer

- Lärarnas arbetsbörda bör minskas och förutsättningarna för kursutveckling stärkas genom att ge lärarna tid för kompetensutveckling.
- Det stora studentinflytandet och engagemanget för studenterna får inte gå ut över lärarnas arbetssituation eller undervisningens kvalitet.
- Den internationella profilen måste säkras i ett kärvare ekonomiskt läge.

Umeå universitet

Utvärderingen omfattar: Grundutbildning 1–80 poäng, forskarutbildning

Totalt antal lärare vt 2004: 10 (5 kvinnor, 5 män)

Varav tillsvidareanställda: 3,75

Antal disputerade lärare: 3

Antal lärarledda timmar per student och poäng: A-nivå 12, B- och C-nivå 9, D-nivå 5

Helårsstudenter (HÅS) 2003: 131,8

Helårsprestationer (HÅP) 2003: 90,6

Examinerade kandidatuppsatser 2003: 13 (11 kvinnor, 2 män)

Examinerade magisteruppsatser 2003: 3 (1 kvinna, 2 män)

Antal doktorander 2003: 4 (3 kvinnor, 1 man)

Antal doktorsexamina 2003: 1 (man)

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Sedan 1999 tillhör avdelningen för spanska vid Umeå universitet en storinstitution kallad Institutionen för moderna språk. Där ingår, förutom spanska, även engelska, franska, tyska, finska, ryska samt Språkcentrum, en enhet som ger kortare kurser i språk som arabiska och kinesiska samt språkservice inom universitetet. Varje ämne fungerar som en egen resultatenheter inom institutionen och företräds av en studierektor och koordinator. Interna beslut för spanskan fattas av ett ämnesråd som utgörs av samtliga lärare samt studentrepresentanter från de olika undervisningsgrupperna.

Spanskan har många studenter inom lärarprogrammet och en del av den lokala profilen är inriktad på denna studentgrupp. En stor del av undervisningen ges i form av distanskurser.

Bedömgrensens intryck

Sammanfattande omdöme

Bedömgrensens konstaterar att lärar- och handledarresurserna inte är tillfredsställande. Forskarutbildning bedrivs, trots avsaknad av docenter eller professorer och med vagt definierad handledning av lärare utanför universitetet. Kandidat- och magisteruppsatser handleds av icke disputerade lärare och kandidatuppsatser får skrivas inom områden, i synnerhet det kulturella, där ingen behörig handledarkompetens finns. Nära hälften av kandidatuppsatserna skrivs inom realia. Bedömgrensens fick ta del av uppsatser med mycket låg kvalitet, som i något fall dessutom erhållit betyget VG, vilket kan tyda på avsaknad av kvalitetssäkring inom grundutbildningen. Trots ett relativt stort

antal studenter finns endast en disputerad lärare¹, för övrigt den hittills ende som disputerat i spanska vid Umeå universitet, 2003.

På plussidan noterar bedömargruppen att lärarkollegiet förefaller väl sammansvetsat och med entusiastiska medlemmar, som har lagt ned mycket arbete på verksamhetens utveckling, vilket gör att spanskämnet är väl synligt inom universitetet.

Grundutbildning

En stor del av utbildningen bedrivs som distanskurser, eller snarare ”blended learning” med några campusträffar per termin. Till dessa kurser rekryteras, enligt lärarna, studenter från hela landet, och med tanke på det stora geografiska avståndet till närmaste lärosäte som ger spanska (Uppsala) är det naturligt att satsa på denna verksamhet. Man har byggt upp en egen, för ändamålet skraddarsydd, webbplatsform. Umeå universitet är ensamt i landet om att erbjuda C- och D-kurser på distans, något som inte minst gagnar skolväsendet, där en stor andel av spansklärarna är obehöriga.

Vad gäller campuskurserna betonar lärarna vikten av ”verklighetsförankrade språkstunder” för att ge så mycket direktkontakt som möjligt med spanska språket i konkreta situationer. En så kallad immersionsdag anordnas i början av A-nivån för att skapa gruppsamhörighet och ge personlig kontakt med lärarna. Antalet undervisningstimmar per nivå är näst högst i landet.

Språklaboratoriet ses som en stor tillgång, särskilt för studenter med bristande förkunskaper, och utnyttjas enligt uppgift väl. Egna instruktionsfilmer och sonogram har tagits fram för uttalsundervisningen, och viss vikt läggs även vid interkulturella perspektiv och orientering om kroppsspråk.

Nybörjarkursen är eftertraktad, även av redan spanskkunniga som inte har formell behörighet för att påbörja A-nivån. Det anses annars svårt att direkt gå från nybörjar- till A-nivå. Så kallade proseminarier på B-nivån ger god förberedelse för C-nivåns uppsatsskrivande.

Det finns Erasmusplatser, som dock inte utnyttjas i den utsträckning som kunde förväntas. Studenterna på lärarprogrammet vistas sex eller tolv veckor i Madrid inom ramen för C- eller D-kursen. Delar av den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) är förlagda till Alcalá de Henares, med enligt uppgift goda resultat.

Forskarutbildning

Forskarutbildningens situation är inte acceptabel. Två av de fyra doktoranderna är aktiva och handleds på distans. Den ene handledaren har anställning som lektor vid Göteborgs universitet, och den andre, som inte är docent, uppehöll till och med vårterminen 2004 en forskarassistenttjänst vid Umeå universitet och arvoderas nu på löpande räkning. Trots vetskap om den otillfredsställande handledningssituationen antogs en ny doktorand 2003, vilket

1. De två andra disputerade lärare som finns upptagna i den inledande tabellen ovan är de två externa handledarna, varav den ene uppehöll en forskarassistenttjänst vt 2004.

får sägas vara anmärkningsvärt och tyder på bristande kvalitetstänkande, även från fakultetens sida. Biträdande handledare finns, vid ett annat lärosäte, för denna doktorand.

Samtliga språk konkurrerar om de medel som tilldelas för doktorandtjänster, och resurserna fördelas proportionellt efter disputationens frekvens.

De olika språken har gemensamma doktorandseminarier, vilket innebär att doktoranderna i spanska är hänvisade till att diskutera sina projekt på engelska och svenska. Deras utbyte av seminarierna är alltså starkt begränsat, och de saknar direktkontakt med en levande forskningsmiljö i ämnet. De känner sig dock delaktiga i avdelnings- och institutionsarbetet, och erbjuds att undervisa i den mån de själva vill.

Studerandeinflytande, kompetensutveckling och övrigt kvalitetsarbete

Kursvärderingar genomförs systematiskt och en genomgång av dessa visade att studenterna överlag är mycket nöjda med utbildningen. Studentinflytandet upplevs som stort och ses som ett naturligt inslag i utbildningen.

Samtliga lärare har tid för egen kompetensutveckling: adjunkterna 10 procent och lektorn 20 procent.

Själva forskarutbildningen framhålls som en del i kvalitetsarbetet, eftersom man, som uttrycktes vid besöket, ser sig tvungen att ”sköta sin egen kompetensförsörjning” på grund av det geografiska läget. Detta riskerar att leda till en viss personfixering, som kan ge ett snävt perspektiv på verksamheten och begränsa utvecklingsarbetet.

Bedömgargruppens rekommendationer

- Nya doktorander bör inte antas, om inte avsevärda resurser tillförs ämnet genom anställning av docentkompetenta handledare eller att en formaliserad koppling till ett nationellt nätverk eller forskarskola görs.
- Den litterärt inriktade doktoranden bör snarast få förstärkt handledning, genom tillsättning av en docentförklarad huvudhandledare, antingen vid universitetet eller att formellt avtal tecknas med en docentförklarad handledare vid ett annat lärosäte.
- Lärarkompetensen inom grundutbildningen bör stärkas, helst genom utlysning av ett lektorat med litterär inriktning.
- Uppsatsämnena på C- och D-nivå bör begränsas till dem som den disputerade läraren har kompetens att handleda eller där biträdande handledning kan lånas från närliggande ämnen.
- Distansprofilen – en av spankans starkaste sidor – kan betonas ytterligare. Detta är en kreativ användning av universitetets perifera geografiska läge.
- Grundutbildningen bör kvalitetssäkras med avseende på den akademiska progressionen.

Uppsala universitet

Utvärderingen omfattar: Grundutbildning 1–80 poäng, forskarutbildning

Totalt antal lärare vt 2004: 3 (män)

Varav tillsvidareanställda: samtliga

Antal disputerade lärare: 3

Antal lärarledda timmar per student och poäng: A-nivå 12, B-nivå 10, C-nivå 8, Nybörjarkurs 3

Helårsstudenter (HÅS) 2003: 122,4

Helårsprestationer (HÅP) 2003: 76,1

Examinerade kandidatuppsatser 2003: 15 (13 kvinnor, 2 män)

Examinerade magisteruppsatser 2003: 3 (kvinnor)

Antal doktorander 2003: 1 (kvinna)

Antal doktorsexamina 2003: 0

Ämnesmässiga, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar

Spanskämnet vid Uppsala universitet är sedan 1 januari 2004 en del av den nya institutionen för moderna språk (i vilken ingår de romanska språken, tyska, slaviska och finsk-ugriska språk). På grund av det stora ackumulerade underskottet på den tidigare romanska institutionen utgör dock de romanska språken en separat kostnadsenhet inom institutionen till 1 januari 2006. Institutionen för moderna språk tillhör den språkvetenskapliga fakulteten, och är inrymd i nyligen renoverade lokaler i Språkvetenskapligt centrum (SVC).

Antalet sökande till A-nivån har varit stigande under en lång följd av år, och vårterminen 2004 påbörjade 55 studenter grundkursen. Ett diagnostiskt prov genomförs för att vägleda studenterna och i vissa fall rekommenderas övergång till nybörjarkursen. Provet har genomförts sedan 1960-talet och visar att studenterna har alltmer varierande förkunskaper. A-nivån har platsgaranti för alla behöriga sökande. Nybörjarkursen lockar hundratals sökande, men institutionen får bara anta ett sextiotal studenter. Mycket få studenter fortsätter från nybörjarkurs till A-nivån.

Spanskämnet har kursplaner för forskarutbildning med både språklig och litterär inriktning. Emellertid har på grund av bristande resurser inga doktorander antagits de senaste åren. I maj 2004 disputerade den enda doktoranden, som handletts dels av professorn i romanska språk, dels av externa biträdande handledare från Stockholms universitet och Spanien. Av ämnets tre lärare har två litterär och en språklig inriktning. Två av lärarna är docenter.

Bedömargruppens intryck

Sammanfattande omdöme

Bedömargruppens samlade intryck av spanskämnet vid Uppsala universitet är att ämnet, trots mycket engagerade lärare och intresserade studenter, inte ges de möjligheter som ökad studenttillströmning och goda resultat borde föra med sig. Spanskan uppfattas fortfarande som ett mindre ämne, och påverkas negativt av ekonomiska problem som ämnet inte självt förorsakat. Detta är anmärkningsvärt, inte minst mot bakgrund av Uppsala universitets uttalade ambitioner på det språkvetenskapliga området. Även om lärargruppen sätter stort hopp till att den nya institutionsstrukturen skall ge spanskan en mer fördelaktig position, tvivlar bedömargruppen på att detta verkligen kommer att bli fallet, med tanke på de strukturella ekonomiska problemen för språken. Förhoppningarna var heller inte särskilt konkret formulerade, vilket i sig innebär en risk för att utvecklingsmöjligheter går ämnet förbi.

Grundutbildning

De kursvärderingar bedömargruppen tagit del av var övervägande mycket positiva, men flera uttrycker en önskan om ökade resurser för att lärarnas kompetens skall tillvaratas på ett bättre sätt. Det lilla antalet lärare gör att undervisning i en del moment måste skötas av lärare som inte är pedagogiskt eller vetenskapligt hemma på området. Detta är olyckligt både för de berörda lärarna och för studenterna, och bottnar i resursbrist och det rådande förbudet att använda timlärare.

Bedömargruppen uttrycker sin skepsis inför undervisningen i stora grupper på A- och nybörjarnivå. Heterogeniteten i grupperna upplevs som ett stort problem av både lärare och studenter, och en indelning efter förkunskaper – kanske baserat på det diagnostiska provet – vore önskvärd. På B- och C-nivåerna ses inte detta som ett problem, och där är också grupperna betydligt mindre.

För lärarkandidaterna ingår en fyra eller åtta veckors vistelse i Sevilla på B-nivån. Detta ses som positivt, men valet av mottagande institution – en språkskola – väcker tvekan om undervisningen kan anses ske på akademisk nivå.

Nybörjarkursen ses inte som något positivt av vare sig lärare eller institutionsledning, annat än att den stärker den ekonomiska situationen. Det saknas en pedagogisk vision för kursen, och den uppfattas som något påtvingat av fakulteten. Både prefekt och lärare uttryckte sin tveksamhet över lämpligheten i att universiteten anordnar nybörjarundervisning i språk.

Forskarutbildning

Som redan konstaterats är forskarutbildningen i spanska vid Uppsala universitet vilande vid tidpunkten för rapportskrivandet, och situationen med en enda nyligen disputerad doktorand ger inget underlag för generella slutsatser. Bedömargruppen noterar att handledningen för denna doktorand varit provisorisk,

vilket också erkänns av huvudhandledaren, professorn i romanska språk som själv inte behärskar spanska.Handledning har fått rekvireras från Stockholms universitet och från Spanien, och seminarieverksamheten har av naturliga skäl varit mycket blygsam i spanska, eftersom endast två doktorander i franska behärskar spanska. Kursdelen inom forskarutbildningen omfattar 60 poäng och har för den aktuella doktoranden naturligt nog enbart inneburit självstudier.

Studerandeflytande, kompetensutveckling och övrigt kvalitetsarbete

Lärarna har mycket små möjligheter till kompetensutveckling, än mindre egen forskning inom ramen för sina tjänster, med endast 10 procent forskningstid. Den enda möjligheten att bedriva forskning är att söka externa forskningsmedel. Samtliga lärare upplever spanskämnet vid Uppsala universitet som missgynnat i förhållande till franskan och de så kallade småspråken, och trots uppenbara framgångar i undervisningen gav lärarna ett uppgivet intryck inför möjligheten till förbättringar. Till detta har också bidragit de interna motsättningar som länge präglat före detta romanska institutionen.

Kvalitetsarbetet kan således sägas vara eftersatt, vilket inte innebär att kvaliteten i sig skulle vara låg. Emellertid finns orosmoln för spanskämnet som den nya institutionsstrukturen har att hantera.

Bedömarens rekommendationer

- Fakulteten bör tillse att spanskämnet ges den ställning vid universitetet som lärarnas kompetens och studenternas intresse borde innebära.
- De resurser som spanskämnet genererar bör tydligare komma ämnet till del och inte användas för att täcka andra ämnens underskott.
- Lärarnas forskningstid bör utökas, och deras, vid en nationell jämförelse, extrema arbetsböda minskas exempelvis genom nyanställningar.
- Forskarutbildning i spanska har små möjligheter att på ett bra sätt bedrivas vid institutionen, med tanke på den lilla miljön. Istället bör samarbetet med det närbelägna Stockholms universitet stärkas.

